

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Olsztyn, dnia 23 stycznia 2014 r.

Poz. 269

UCHWAŁA NR XXIX-340/2013 RADY MIEJSKIEJ W OLSZTYNKU

z dnia 30 grudnia 2013 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2013-2016 dla Gminy Olsztynek”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.¹⁾ i art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.²⁾ - Rada Miejska w Olsztynku uchwala, co następuje:

§ 1. Uchwala się „Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2013-2016 dla Gminy Olsztynek”, zaopiniowany pozytywnie przez Warmińsko-Mazurskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Olsztyńska.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej
Jerzy Głowacz

¹⁾Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2013 r., poz. 645.

²⁾Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz. 1394, z 2009 r. Nr 31, poz. 206, Nr 97, poz. 804 oraz z 2010 r. Nr 75, poz. 474 i Nr. 130, poz. 871.

Uzasadnienie

Gmina, zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.), w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na Gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie pismem z dnia 28 sierpnia 2013 r. znak IZNR.5120.10.2012.2013.wp.as, pozytywnie zaopiniował „Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2013-2016 dla Gminy Olsztynek”. Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Olsztynek na lata 2013 - 2016” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Przygotowała: Barbara Klocek - podinspektor

Załącznik Nr 1
do Uchwały Nr XXIX-340/2013
Rady Miejskiej w Olsztynku
z dnia 30 grudnia 2013 r.

Kościół w Mańkach, Gmina Olsztynek

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2013-2016 DLA GMINY OLSZTYNEK

SPIS TREŚCI

1. *Wstęp*
2. *podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami*
3. *przedmiot ochrony prawnej*
4. *formy ochrony prawnej zabytków*
5. *Uwarunkowania zewnętrzne i Wewnętrzne ochrony zasobów
dziedzictwa kulturowego*
6. *ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY*
7. *OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT*
8. *ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
9. *INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU
OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
10. *ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*
11. *ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI*

1. Wstęp

Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Olsztyniek

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Olsztyniek na lata 2013 - 2016” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. Podstawa prawna opracowania programu opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

- *art. 4*

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowania przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.

- *art. 20*

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 21.*

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

□ *art. 22 ust. 4*

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.”

□ *art. 32 ust. 1 pkt. 3 i ust 2*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

□ *art. 25*

zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:

- 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku;
- 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie;
- 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

□ *art. 26*

w umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku. Przepis ten stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwałą zarząd zabytku nieruchomego, wpisanego do rejestru.

□ *art. 27*

na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku - we wniosku należy wskazać zakres planowanych prac, ze wskazaniem zaplanowanych do zastosowania materiałów budowlanych i rozwiązań technicznych;

□ *art. 28*

niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących sianu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

□ *art. 33 ust. 1 i ust 2.*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

□ *art. 36.*

1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;
- 12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

2. Na polskich obszarach morskich pozwolenie na podejmowanie działań, o których mowa w ust. 1 pkt. 5 i 12, wydaje dyrektor urzędu morskiego w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków właściwym dla miejsca siedziby urzędu morskiego.

3. Pozwolenia, o których mowa w ust. 1, mogą określać warunki, które zapobiegą uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku.

4. Wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić wydanie pozwolenia na podejmowanie działań, o których mowa w ust. 1 pkt 6, 9 i 11, od przeprowadzenia, na koszt wnioskodawcy, niezbędnych badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych. Egzemplarz dokumentacji badań jest przekazywany nieodpłatnie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

5. Pozwolenia, o których mowa w ust. 1, wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.

6. Pozwolenie na prowadzenie badań archeologicznych wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.

7. Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru albo badań archeologicznych lub poszukiwań ukrytych bądź porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, wydaje się również na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić te badania lub poszukiwania. W przypadku nieuzyskania zgody właściciela lub posiadacza nieruchomości na przeprowadzenie tych badań lub poszukiwań przepisy art. 30 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.

8. Uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego.

□ *art. 71 ust. 1 i ust. 2.*

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

□ *art. 81*

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

□ *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- 1) wójt (burmistrz, prezydent) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- 2) gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 3) gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- 4) z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (miasta).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo Budowlane (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późniejszymi zmianami)

□ *art. 39 ust. 3*

w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów' niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków:

□ *art. 30 ust. 2*

do zgłoszenia robót budowlanych należy dołączyć, w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków)

Ponadto katalog działań budowlanych w stosunku, do których należy uzyskać pozwolenie budowlane, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 w/w ustawy Prawo budowlane.

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl

ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają - bez względu na stan zachowania - zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- o krajobrazami kulturowymi,
- o układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- o dziełami architektury i budownictwa,
- o dziełami budownictwa obronnego,
- o obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,

- o cmentarzami,
- o parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- o miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- o dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- o kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- o numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- o materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z późn. zm.)
- o instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- o przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnymi działalnościami gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje *ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej

i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2012 w całym kraju było 48 obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii

rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. Uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie krajowym:

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004-2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004-2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju

Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno- finansowych w sferze ochrony zabytków

Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne

Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego

Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie wojewódzkim

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego

Spośród celów strategicznych i wyszczególnionych w nich celów operacyjnych dla potrzeb niniejszego Programu najważniejsze znaczenie ma cel strategiczny „Wzrost konkurencyjności gospodarki” i zawarty w jego ramach cel operacyjny „Wzrost potencjału turystycznego”

Cel ten zakłada wzrost potencjału turystycznego przy poszanowaniu wymagań środowiska przyrodniczego. Wyszczególniono w nim następujące działania:

- Opracowanie koncepcji produktów turystycznych:

opracowania i wdrożenia marketingowej strategii rozwoju turystyki w regionie, identyfikującej rynki, produkty i kanały komunikacji, stałe badania rynku turystycznego, w tym ewidencja i badania wszystkich kategorii zabytków (w celu rozwoju, konserwacji, rewaloryzacji i zagospodarowania dóbr kultury),

wyeksponowanie specyfiki i wypromowanie tradycji regionu, opracowania szerokiej i urozmaiconej oferty turystycznej opartej o tradycje wydarzeń historycznych w regionie, posiadane obiekty zabytkowe i regionalną kuchnię

Wspieranie rozwoju infrastruktury:

ujednoczenie znakowania dróg i identyfikowanych atrakcji turystycznych, urządzenie miejsc postoju i odpoczynku turystów przy drogach i trasach rowerowych,

zwiększanie dbałości o muzea w województwie, poprzez wsparcie kadry merytorycznej, poprawę bazy lokalowej i lepsze wyposażenie techniczne; budowa nowych i doinwestowanie istniejących instytucji kulturalnych,

poprawa stanu sanitarnego i estetyki regionu, wspieranie rewitalizacji i budowy nowych szlaków wodnych,

stała kontrola i ocena obiektów turystycznych

Wzrost jakości aktualnej oferty turystycznej:

opracowanie i realizowanie programów wspierania i ochrony indywidualnych cech kultury regionalnej, poszerzenie programów i repertuaru instytucji kultury,

zwiększenie opieki nad działalnością twórczą i zapewnienie warunków powszechnej edukacji kulturalnej wszystkich grup społecznych

Współpraca na rzecz rozwoju turystyki:

inicjowanie i tworzenie lokalnych organizacji turystycznych, wspieranie i zaktywizowanie lobby turystycznego poprzez wspólne działania władz i zrzeszeń turystycznych - wsparcie otrzymują inicjatywy lokalne (w tym mniejszości narodowych) w tworzeniu placówek muzealnych, izb regionalnych, kolekcji oraz promocji miejsc historycznych,

wsparcie współpracy partnerskiej regionów i samorządów, w tym wykorzystującej naturalne powiązania mniejszości narodowych z ich ojczyznami,

współtworzenie i współuczestniczenie w międzynarodowych i krajowych programach i imprezach kulturalnych

Informacja i promocja:

regularna informacja o ofercie turystycznej i kulturalnej,

rozbudowa systemu informacji lokalnej,

utrzymanie na wysokim poziomie systemu informacji i promocji regionu funkcjonującego w sieci krajowej, poprzez utworzenie i wspieranie powiatowych ośrodków informacji i promocji turystycznej

organizacja szkoleń i kursów dla kadry turystycznej,

budowę pozytywnego wizerunku regionu,

zwiększenie liczby, jakości i wielkości nakładów wydawnictw promocyjnych, organizowanie cyklicznych imprez promujących region i regionalne produkty turystyczne,

uczestniczenie województwa warmińsko-mazurskiego w turystycznych targach krajowych i wybranych zagranicznych

zwiększenia świadomości korzyści płynących z rozwoju turystyki

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego

Dla potrzeb opracowania największe znaczenie mają wyszczególnione działania z zakresu ochrony wartości kulturowych:

ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego jako filaru turystyki;

- otoczenie szczególną troską obiektów zabytkowych o randze krajowej i międzynarodowej, a także obiektów o mniejszej randze lecz decydujących o odrębności regionalnej;
- przywrócenie zespołom staromiejskim ich historycznego charakteru (rewaloryzacja);
- zachowanie historycznej zabudowy wiejskiej z układem drożnym oraz zabytkowych układów pałacowych, dworskich i parkowych;
- respektowanie w zagospodarowaniu przestrzennym bezkonfliktowego wkomponowania zabudowy w przestrzeń historyczną

W planie wojewódzkim ustalono objęcie szczególną ochroną miast określonych w niniejszym planie województwa jako ośrodki kulturowe oraz zespoły kulturowe. Ośrodki kulturowe są to miejsca koncentracji obiektów zabytkowych będące miastami historycznymi. Przy ich ocenie wzięto pod uwagę ilość i jakość następujących elementów obejmujących: układ staromiejski — Stare Miasto, w tym rynek, zamek, kościół, obwarowania miejskie i ratusz, a także obiekty zabytkowe w ich sąsiedztwie.

Rozwiązanie problemów w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa głównie będzie obejmowało:

- działania ochronne i zabezpieczające, a także określenie zasobów i ich wartości;
- opracowanie strategii działań zmierzających do skutecznej i ciągłej ochrony, prawidłowego ich zagospodarowania i wypromowania;
- usystematyzowanie istniejących opracowań dotyczących krajobrazu kulturowego na fragmentach byłych województw włączonych w granice nowego regionu, dokonanie ich oceny według jednolitych kryteriów oraz uzupełnienie braków;
- przystosowanie obiektów zabytkowych do nowych funkcji (np. turystyka)

Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008 - 2011

W programie opieki nad zabytkami dla województwa warmińsko - mazurskiego zawarto szereg celów i działań, których realizacja jest uzależniona od zespolenia i koordynacji różnych form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego. Efekty takich procesów w ramach poszczególnych celów strategicznych można osiągnąć poprzez:

- CEL 1 Zespolenie i koordynacja form i metod ochrony dziedzictwa kulturowego:
- Realizację powszechnych tendencji europejskich i światowych do rozszerzania pola ochrony na całe dziedzictwo kulturowe obejmujące dobra kultury i natury;
- Powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną (ochrony przyrody), architektoniczną i przestrzenną, celną oraz polityką bezpieczeństwa;
- Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania województwa;
- Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków (w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego) łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej w planach rozwoju województwa;
- Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony środowiska naturalnego powiązanego przestrzennie z założeniami urbanistycznymi i ruralistycznymi oraz zespołami architektonicznymi;
- Opracowywanie gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami jako ważnego instrumentu kształtowania lokalnych strategii rozwoju;
- Wykorzystywanie nowej formy ochrony zabytków, jaką stanowi park kulturowy;
- Uwzględnianie - w studiach uwarunkowań i planach zagospodarowania przestrzennego - problematyki form zabudowy tradycyjnej oraz egzekwowanie form regionalnych w nowych budynkach do lokalnych form i materiałów;

- Wypracowanie programu wspomagania finansowego długofalowych działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków regionu;
- Dążenie do zwiększenia zaangażowania sektora prywatnego w rewaloryzację obiektów zabytkowych;
- Wspieranie programów ochrony zabytków uwzględniających finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej;
- Budowa społeczeństwa obywatelskiego poprzez aktywizację i wspieranie działań organizacji pozarządowych w realizacji zadań związanych z ochroną zabytków (konkursy, powierzanie ściśle określonych zadań, wsparcie finansowe dla projektów itp.); wspieranie inicjatyw lokalnych zmierzających do tworzenia niewielkich skansenów lub izb pamięci w zabytkowych obiektach, w poszczególnych miejscowościach na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.
- CEL 2 Opieka nad zabytkami nieruchomymi ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i zespołów charakterystycznych dla województwa warmińsko-mazurskiego
 - Wspieranie polityki konserwatorskiej dotyczącej m.in.: postępowania zgodnie z obowiązującymi standardami i zasadami konserwatorskimi, wykonywania możliwie pełnej dokumentacji obiektów zabytkowych poddawanych pracom konserwatorskim bądź rewaloryzacyjnym;
 - Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi regionu służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej;
 - Ochrona i odnowa zespołów urbanistycznych z zachowaniem wymogów konserwatorskich przy zapewnieniu im właściwych funkcji;
 - Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego wsi oraz zespołów historycznej zabudowy wiejskiej;
 - Rewitalizacja obszarów przemysłowych oraz wspieranie działań zmierzających do zachowania zabytkowych obiektów przemysłowych i/lub ich układów z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji;
 - Wspieranie działań zmierzających do powstrzymania procesu niszczenia oraz działań ratunkowych w stosunku do obiektów zabytkowych o wybitnych w skali województwa walorach architektonicznych lub historycznych, nieużytkowanych i znajdujących się w złym stanie technicznym, a dających możliwość adaptacji do nowej funkcji
 - Wspieranie rozwoju muzeów typu skansenowskiego;
 - Wspomaganie ochrony pamiątek historycznych, w tym obiektów małej architektury;
 - Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do wyszukania nowych właścicieli lub dzierżawców dla obiektów zabytkowych wymagających zagospodarowania;
 - Inicjowanie, wspieranie i popularyzacja działań zmierzających do powoływania przez gminy parków kulturowych na terenie województwa (wykaz parków kulturowych proponowanych do powołania- aneks nr 1);
 - Dofinansowywanie wybranych prac badawczych i dokumentacyjnych związanych z najważniejszymi obiektami zabytkowymi - wprowadzenie systemu wojewódzkich grantów badawczych;
 - Dofinansowywanie prac konserwatorskich przy zabytkach, zgodnie z priorytetami określonymi w Programie;
 - Wdrożenie i realizacja programów opieki nad zabytkami o szczególnym znaczeniu dla tożsamości kulturowej województwa:
 - o Program ochrony gotyckiej architektury ceglanej
 - o Program ochrony i odnowy centrów historycznych miast oraz zespołów urbanistycznych powstałych w XIX i XX w.
 - o Program ochrony dziedzictwa wiejskiego
 - o Program ochrony i odnowy architektury użyteczności publicznej

- o Program ochrony architektury przemysłowej i zabytków techniki
- o Program ochrony zabytkowych zespołów dworsko-parkowych
- o Program ochrony alei przydrożnych.

Program wojewódzki zawiera również szereg działań i zadań z zakresu ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego oraz ochrony zabytków ruchomych.

Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Warmińsko-Mazurskim do roku 2015

W 2000 r. powstał wojewódzki dokument dotyczący ochrony dorobku kulturowego regionu. Jest nim Strategia rozwoju kultury województwa warmińsko-mazurskiego do 2015 roku. Dokument ten stanowi rozwinięcie jednego ze strategicznych celów regionu, który brzmi: „Bogactwo dziedzictwa i kultury regionu istotnym czynnikiem rozwoju społeczno-gospodarczego”.

Głównymi założeniami, które stanęły u podstaw opracowania strategii rozwoju kultury są między innymi:

- tworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju muzealnictwa;
- ochrona i konserwacja zabytków;
- badania archeologiczne i kulturoznawcze;
- powołanie Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Dziedzictwa Kulturowego;
- ochrona krajobrazu kulturowego i kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego;
- organizowanie i wspieranie przedsięwzięć kulturalnych o szczególnej randze służących do promocji regionu;
- zachowanie kultury niematerialnej, w tym tradycji ludowych ze szczególnym uwzględnieniem tych, które decydują o regionalnej odrębności i indywidualności;
- dostosowanie sieci placówek i instytucji kultury do potrzeb społeczności lokalnych.

Tak sprecyzowane założenia pozwoliły wygenerować trzy podstawowe obszary działania, dla których opracowane zostały cele szczegółowe, które przedstawiają się w sposób następujący:

Dla obszaru ochrona dziedzictwa kulturowego:

- Prawidłowe warunki ochrony dziedzictwa regionalnego;
- Odpowiednie warunki funkcjonowania muzeów;
- Ochrona krajobrazu kulturowego i kształtowanie harmonijnego krajobrazu współczesnego.

Dla obszaru organizacja i prowadzenie działalności kulturalnej:

- Tworzenie warunków szerokiej oferty kulturalnej;
- Dostosowanie sieci placówek i instytucji kultury do potrzeb społeczności lokalnych;
- Powszechnie dostępna edukacja w dziedzinie kultury i dziedzictwa regionalnego;
- Stworzenie systemu profesjonalnej opieki nad kulturą ludową;
- Tworzenie warunków finansowych do realizacji zadań z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.

Dla obszaru: komunikacja społeczna, środki masowego przekazu w kulturze:

- Budowa społeczeństwa informacyjnego;
- Promocja zewnętrzna i wewnętrzna dorobku kulturowego.

Strategia Rozwoju Turystyki w Województwie Warmińsko-Mazurskim do roku 2015

Na potrzeby Strategii Rozwoju Turystyki wypracowano następującą wizję rozwoju turystyki w województwie warmińsko-mazurskim:

„TURYSTYKA WIODĄCĄ DZIEDZINĄ GOSPODARKI WARMII I MAZUR, GENERUJĄCĄ NOWE MIEJSCA PRACY I WZROST DOCHODÓW LUDNOŚCI”

„Poprzez ochronę i kontrolowany rozwój posiadanych zasobów naturalnych i kulturowych Warmia i Mazury staną się synonimem produktu turystycznego wysokiej jakości, skutecznie konkurującego zarówno na rynku krajowym, jak i na rynkach zagranicznych”

W ramach trzech priorytetów rozwojowych Strategii Rozwoju Turystyki wyszczególniono następujące zadania:

- Rozwój regionalnych produktów turystycznych
 - o Rozwój produktów wizerunkowych (najwyższej rozpoznawalności)
 - o Rozwój produktów podstawowych (generujących najwyższe dochody)
 - o Rozwój produktów niszowych
 - o Rozwój produktów uzupełniających
 - o Rozwój walorów i atrakcji turystycznych
 - o Rozwój infrastruktury
- Skuteczną promocję produktów turystycznych
 - o Poprawa promocji regionu i produktów turystycznych
 - o Usprawnienie systemu regionalnej informacji turystycznej
- Rozwój aktywności społecznej i kadr oraz branżowych struktur organizacyjnych
 - o Aktywizacja społeczna na rzecz turystyki i krajoznawstwa
 - o Kształcenie i szkolenie kadr turystycznych
 - o Rozwój branżowych struktur organizacyjnych

5.3 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu

plan Rozwoju lokalnego powiatu olsztyńskiego na lata 2004-2006 oraz 2007-2013

Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Olsztyńskiego został przyjęty Uchwałą Nr XIV/156/2004 Rady Powiatu Olsztyńskiego z dnia 28 czerwca 2004 roku.

W Planie tematyka ochrony dziedzictwa kulturowego potraktowana została bardzo pobieżnie. Scharakteryzowano dziedzictwo kulturowe regionu, wskazując, że na istniejący krajobraz kulturowy powiatu olsztyńskiego składają się przede wszystkim dzieła architektury świeckiej, tj. zamki lub ich pozostałości, folwarki w postaci założeń dworsko-parkowych i parkowo-pałacowych w różnym stopniu zachowania oraz budowle hydrotechniczne, jak: młyny, kanały, mosty, a także układy przestrzenne wsi.

Wśród obiektów sakralnych dominują świątynie katolickie oraz ewangelicki, a także cmentarze tych dwóch wyznań. Odrębną grupę zabytków stanowią obiekty archeologiczne posiadające własną formę krajobrazową jak grodziska i kurhany. Istotną rolę pełnią także obiekty tzw. małej architektury, czyli: kapliczki, przydrożne krzyże, pomniki i obeliski. W ramach Planu wyznaczono cel „Dom Warmiński”: Ratujemy kapliczki warmińskie, w którym do realizacji przyjęto działania mające na celu ochronę i rewaloryzację charakterystycznych dla regionu kapliczek przydrożnych.

Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu Olsztyńskiego

Na rok 2012 powiat olsztyński nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie gminy

studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy olsztynek - obszar miasta i tereny wiejskie

Postulaty dotyczące tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte są w rozdziale III.2 Kierunki oraz zasady ochrony i wzbogacania środowiska kulturowego. W rozdziale tym wskazano następujące elementy:

III. 2.1. Kierunki ochrony środowiska kulturowego

Znaczna ilość obiektów zabytkowych położonych w samym mieście Olsztynek oraz w innych miejscowościach, zabytkowy układ urbanistyczny i układy ruralistyczne, oraz inne cenne świadectwa dawnych kultur powinny być zachowane i przystosowane do nowych czasów.

Kierunkiem wszelkich działań w zakresie obiektów zabytkowych na terenie miasta i gminy Olsztynek powinna być ich ochrona i zabezpieczenie dla przyszłych pokoleń. Działania realizujące ochronę to:

- zamieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach o warunkach zabudowy odpowiednich zaleceń dotyczących zasad ochrony zabytków,
- niezbędna ścisła współpraca władz, właścicieli oraz użytkowników obiektów zabytkowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- wykonanie opracowań w zakresie studiów historyczno - krajobrazowych i historyczno - urbanistycznych dla wsi i założeń,
- zahamowanie oraz niedopuszczenie do procesów zniszczeń obiektów zabytkowych polegających na rozbiórce budynków, robotach ziemnych, wysypywaniu śmieci i tworzeniu składowisk na zabytkowych terenach zielonych, wycince starodrzewia,
- popularyzacja rodzimych tradycji, zabytków i kultury,
- adaptacja obiektów zabytkowych z zachowaniem walorów i wartości historycznych z równoczesnym realizowaniem celów edukacyjnych, poznawczych, turystycznych i naukowych,
- korzystanie z funduszy i programów unijnych.

W procesie kreowania nowych wartości kulturowych, koniecznym działaniem jest stworzenie obrazu współczesnej wsi na Warmii i Mazurach. Postuluje się nawiązywanie do tradycji w nowej architekturze budynków, to jest:

- wysokość budynków mieszkalnych na wsi do 2 kondygnacji, w tym użytkowe poddasze,
- dachy dwuspadowe, o nachyleniu połąci od 300 do 500, pokryte dachówką lub materiałem ją imitującym w kolorze czerwieni lub ceglastym.
- tradycyjne ozdoby budynków, podcienia szczytowe, narożne, wypustowe, zdobienie okien drzwi, okiennic oraz ganki,
- należy zachować zabytkowe układy ruralistyczne
- nowa zabudowa powinna nawiązywać do historycznych układów nie niszcząc zabytkowych założeń wiejskich.

III. 2.2. Wytyczne konserwatorskie

Wytyczne konserwatorskie dla miasta Olsztynek

Należy zachować historyczny układ urbanistyczny miasta Olsztynek.

W wyznaczonych strefach ochrony konserwatorskiej należy podejmować działania w kierunku likwidacji ujemnych skutków budowy współczesnych obiektów i osiedli, które przekreśliły dawne podziały parcelacyjne, linie zabudowy z historyczną skalą zabudowy itp.. poprzez zmianę wystroju elewacji, krycie dachów dachówką ceramiczną, wprowadzenie zieleni i małej architektury.

- Zachowanym zabytkom nadać właściwą rangę ekspozycji przez uporządkowanie i zagospodarowanie ich otoczenia - np. utrzymanie istniejącego bruku na ulicach, stosowanie zieleni niskiej itp.
- Przy realizacji nowych obiektów, kierować się zasadami, aby proporcje bryły budowli i jej wystroju architektonicznego harmonizowały z historycznym otoczeniem.

□ Zrealizować koncepcję rewaloryzacji zabudowy w granicach strefy „A” ochrony konserwatorskiej wg. załączonych materiałów archiwalnych. Należy przy tym dążyć do uczynienia przebiegu murów miejskich i odtworzenia dawnych kwartałów ulicznych. W przypadku zamysłu realizacji pojedynczych obiektów w niezabudowanych obecnie kwartałach lub pierzejach ulicznych, należy uprzednio opracować koncepcję architektoniczną dla całego kwartału lub pierzei, np. nie wolno dopuścić do różnorodnej zabudowy ul. Chopina.

□ Uporządkować zabudowę ulicy Wąskiej i teren pomiędzy ulicą Składową, a murami miejskimi.

□ Na obszarze dawnego mauzoleum Hindenburga postuluje się urządzenie terenów zielonych. Wytyczne konserwatorskie dla wsi postulowanych do objęcia ochroną historycznego układu ruralistycznego. Należy zachować historyczne układy ruralistyczne we wsiach: Tomaszyn, Mańki, Zezuty, Zawady, Elgnówko, Mierki, Królikowo, Jemiołowo, Lichtajny, Łutynowo, Łutynówko, Drwęck, Świerkocin, Pawłowo, Kunki, Gąsiorowo Olsztyneckie, Waplewo, Jadamowo, Swaderki, Orzechowo, Kurki, Dąb, Lipowo Kurkowskie ze względu na cenne obiekty budownictwa wiejskiego wpisanych do Rejestru Zabytków i ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Olsztynie, zabytkowych układów zabudowy wsi oraz charakterystycznego otoczenia krajobrazowego. We wskazanych wsiach należy wyznaczyć strefy ochrony historycznego układu wsi w obrębie, których powinien obowiązywać priorytet wymagań konserwatorskich nad prowadzoną działalnością inwestycyjną. Strefa ta obejmuje obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali nowej zabudowy. Wymóg uzgodnień wszelkich projektów realizacyjnych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Olsztynie. Na terenie objętym strefą obowiązują następujące zasady:

1. Ochrona historycznej kompozycji wsi.
2. Ochrona historycznego układu ulic i placów
3. Ochrona historycznych podziałów parcelacyjnych.
4. Zachowanie osi kompozycyjnych i powiązań widokowych.
5. Ochrona zabytkowych cmentarzy.
6. Ochrona historycznej skali zabudowy.
7. Dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołów i obiektów oraz eliminacja funkcji uciążliwych.
8. Nawiązanie w nowej zabudowie do zasad historycznej kompozycji, zastosowanie tradycyjnych materiałów. Formy współczesne powinny harmonizować z istniejącym układem przestrzennym i nawiązywać do tradycji architektonicznej w zakresie: gabarytów (do 2 kondygnacji), bryły, skali, użytych materiałów, podziałów architektonicznych elewacji, kształtu dachu. Projektowaną zabudowę uzupełniającą należy lokalizować na terenie dawnych siedlisk.

Wytyczne konserwatorskie ochrony archeologicznej

1. Strefa bezwzględnej ochrony relikwów archeologicznych obejmuje obszary, na których występują stanowiska archeologiczne wpisane do Rejestru zabytków archeologicznych. Obowiązuje tu całkowity zakaz jakiegokolwiek ingerencji w strukturę ich nawarstwień zaś opieka powinna sprowadzać się do prac pielęgnacyjnych po uzyskaniu pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Także stanowiska o własnej formie krajobrazowej (np. grodziska, kurhany, wały) widoczne w terenie wymagają bezwzględnego zachowania.

2. Stanowiska, których zainwestowanie wymaga prowadzenia ratowniczych badań archeologicznych poprzedzających inwestycję są to obiekty płaskie duże (osady, cmentarzyska, obozowiska) zewidencjonowane na obszarach AZP.

3. Stanowiska, których zainwestowanie wymaga realizacji inwestycji pod nadzorem archeologicznym to obiekty płaskie małe tzw. ślady osadnictwa, zewidencjonowane na obszarach AZP.

4. W bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk archeologicznych w przypadku inwestowania należy prowadzić obserwację archeologiczną.

5. Na wszelkiego rodzaju badania archeologiczne należy uzyskać pozwolenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Wytyczne konserwatorskie dla indywidualnych budynków objętych ochroną konserwatorską

Należy chronić zabudowę we wsiach: Markuty, Mańki, Mycyny, Wigwałd, Gąsiorowo Olsztyńskie, Gaj, Łęciny, Tolejny, Ameryka, Wilkowo, Warlity Małe, Platyny, Witramowo, Orzechowo. Są to wsie, które posiadają obiekty zabytkowe.

1. Zachowanie istniejącego detalu architektonicznego.
2. Utrzymanie kolorystyki elewacji typowej dla regionu.
3. Zachowanie tradycyjnych materiałów.
4. Zachowanie formy, kształtu, kąta nachylenia oraz pokrycia połaci dachów.
5. Zachowanie pierwotnej ilości i kształtu ościeży otworów drzwiowych zewnętrznych i otworów okiennych.
6. Zachowanie pierwotnej stolarki okiennej i drzwiowej lub jej odtworzenie.
7. W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ich otoczenia (np. w postaci zieleni) mają zastosowanie przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie inwestycje budowlane oraz działania mogące wpłynąć na ich wygląd (w tym montaż wszelkich urządzeń technicznych, tablic i reklam) wymagają uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO GMINY OLSZTYNEK NA LATA 2007-2013

W Planie Rozwoju Lokalnego tematyka dziedzictwa kulturowego jest poruszana bardzo pobieżnie. Celem strategicznym Rozwoju Gminy jest poprawa poziomu życia mieszkańców Miasta i Gminy poprzez pełniejsze wykorzystanie potencjałów do rozwoju funkcji gospodarczych (rolnictwa, turystyki, przemysłu, drobnej wytwórczości, itp.) mając na względzie utrzymanie w równowagę przyrodniczej środowiska naturalnego. Nadrzędną zasadą, którą należy się kierować przy realizacji celu strategicznego jest: maksymalne wykorzystanie, przy racjonalnej gospodarce, bogactwa zawartego w walorach przyrodniczych i krajobrazowych obszaru.

Działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego zawarto w ramach celów rozwoju infrastruktury transportowej i technicznej z uwzględnieniem bezpieczeństwa państwa. Wyróżniono dwa działania:

- 5. Remont murów obronnych i zagospodarowanie terenów wzdłuż murów zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego Centrum Miasta,
- 6. Rewitalizacja Centrum Olsztyńka - zgodnie z odrębnie opracowanym Planem Rewitalizacji.

W Planie wyznaczono też działania systemowe zmierzające do budowy nowej jakości usług turystycznych Gminy polegające na:

- zwiększeniu atrakcyjności turystycznej Miasta poprzez zmodernizowanie skweru w centrum oraz otaczającej go infrastruktury miejskiej z naciskiem na rozwój usług gastronomicznych,
- zagospodarowaniu infrastrukturą turystyczną plaży miejskiej,
- oznakowaniu wszystkich szlaków turystycznych zlokalizowanych na terenie Gminy,
- budowie ciągów rowerowo-piesznych wzdłuż wyznaczonych szlaków turystycznych biegnących przy drogach krajowych, powiatowych i gminnych,
- rozbudowie infrastruktury związanej z obsługą szlaków turystycznych ze szczególnym uwzględnieniem Miasta jako centrum obsługi z przechowalnią rowerów i bagażu,
- uzależnieniu wielkości nowych inwestycji turystycznych na terenach wrażliwych na antropopresję od naturalnej chłonności terenu,
- powiązaniu istniejących obiektów turystycznych ze szlakami turystyki wodnej i lądowej,
- wyeksponowaniu wartości środowiska kulturowego jako „miejsc szczególnych” przyciągających turystów,

- uporządkowaniu infrastruktury technicznej w pierwszej kolejności na terenach zagrażających czystości rzek i jezior,
- wprowadzeniu na rynek gotowych produktów turystycznych, np. ścieżki dydaktyczne, całonogie wycieczki krajoznawczo-kulturowe,
- przeprowadzeniu akcji promocyjnej mającej na celu pozyskanie turystów z innych regionów niż dominujące dotychczas.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY OLSZTYNEK

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY OLSZTYNEK

Miasto i Gmina Olsztynek leży na obszarze Pojezierza Olsztyńskiego wchodzącego w skład krainy geograficznej zwanej Pojezierzem Mazurskim, w północno - zachodniej części obszaru Zielone Płuca Polski. Obszar graniczy z ośmioma gminami: Stawigudą, Purdą, Jedwabnem, Nidzicą, Kozłowem, Grunwaldem, Ostródą i Gietrzwałdem.

Położenie Gminy Olsztynek na tle powiatu olsztyńskiego

Granice Gminy w większości mają charakter naturalny, stanowią je rzeki i jeziora. Na wschodzie obszar Gminy ogranicza rzeka Łyna, tylko okolice wsi Dąb są wysunięte daleko w kierunku wschodnim i wykraczają poza linię. Północną granicę stanowią brzegi jeziora Łańskiego i Plusznego, koryta rzeki Pasłęki i jezioro Sarąg, a południową - brzegi jezior Tymawskiego i Mielno. Granica zachodnia przebiega wzdłuż kanału łączącego jezioro Mielno z jeziorem Szumówko, brzegu jeziora Wielki Omin, koryta Drwęcy i brzegu jeziora Gugowo..

Miasto i Gmina zajmuje powierzchnię 372 km², na której zamieszkuje 13 947 osób (dane na 31 marca 2011 r.), co daje przeciętną gęstość zaludnienia ok. 37,5 osób na km². W Mieście zamieszkuje 7725 osób tj.

55,4% a na terenie Gminy 6222 osób tj. 44,6%. Ludność jest silnie rozproszona, oprócz Miasta Olsztyńka zamieszkuje w 65 miejscowościach, z których 30 to wsie sołeckie.

Mapa Gminy Olsztynek

Miasto Olsztynek położone jest przy skrzyżowaniu dróg krajowych Nr 7 Warszawa - Gdańsk (częściowo droga ekspresowa S-7), Nr 51 Olsztynek - Olsztyn - Bezledy (obwód kaliningradzki), Nr 58 Olsztynek - Szczytno oraz drogi wojewódzkiej od drogi Nr 51 - Nr 531 Olsztynek- Podlejski z odgałęzieniami w tej miejscowości do Ostródy, Olsztyna i Łukty.

Gmina charakteryzuje się niewielkim udziałem użytków rolnych oraz bardzo wysokim udziałem lasów w powierzchni ogólnej. Wynosi on aż 55% przy średniej dla województwa warmińsko - mazurskiego 30,5%. Ponadto liczne jeziora oraz obszary chronionego krajobrazu znajdujące się na terenie Gminy stanowią podstawę rozwoju turystyki.

W Gminie dominującymi funkcjami gospodarczymi są rolnictwo, handel, przemysł i leśnictwo. Większość urządzeń usługowych skoncentrowana jest w ośrodku obsługi Gminy - Mieście Olsztyńka. Obszar Gminy Olsztynek charakteryzuje się wybitnymi walorami przyrodniczo - krajobrazowymi. Teren jest bogato urzeźbiony, pagórkowaty, poprzecinany licznymi dolinami. Lasy zajmują ponad połowę powierzchni gminy. Różnorodność krajobrazowa, rozgałęziona sieć małych rzek i licznych jezior oraz bogata oferta noclegowa o zróżnicowanym standardzie sprzyja rozwojowi funkcji rekreacyjnej. Istniejące już jednostki osadnicze wyposażone w podstawową infrastrukturę techniczną stwarzają ogromną szansę rozwoju całej Gminy.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY OLSZTYNEK

Olsztynek powstał na terytorium pruskiego plemienia Sasinów. Ziemie te, podbite przez zakon krzyżacki, zostały objęte akcją kolonizacyjną dopiero w połowie XIV wieku. Była to kraina puszczańska, pokryta wielkimi lasami, tylko w niektórych miejscach istniały osady pruskie.

Założenie Olsztyńska wiąże się z działalnością komtura ostródzkiego, Gunthera von Hohenstein. Z jego inicjatywy na niewielkim wzgórzu zbudowano zamek, obok powstała osada zamieszkała przez rzemieślników i kupców. W 1359 roku otrzymała prawa miejskie i nazwę "Hohenstein" na cześć komtura ostródzkiego, który dokonał lokacji. Miastu nadano 47 łanów ziemi na prawie chełmińskim, stanowiło to około 1765 ha. Pod zabudowę, przeznaczono tylko niewielką część tej ziemi, większość stanowiła źródło utrzymania dla sołtysa, bogatszych mieszczan i kościoła parafialnego. Zapewne wliczono w to również las miejski i Jezioro Jemiołowskie. Pod zabudowę miejską wyznaczono prostokąt, o powierzchni około 4,16 ha. Obszar ten odpowiada przestrzeni zawartej w obrębie murów miejskich. Olsztynek reprezentował typowe niemieckie miasto na wschodzie, z prostokątnym rynkiem w centrum, przez który przechodziła główna ulica. W rynku znajdował się ratusz. W części północnej, na niewielkim wzniesieniu, stał gotycki zamek, murowany z kamienia i czerwonej cegły, odgradzony od miasta murami obronnymi. Tuż obok zamku wzniesiono kościół parafialny, również otoczony murami obronnymi aż do XVIII wieku. Zamek i kościół były ważnym punktem obrony w czasach, kiedy fortyfikacja grodu składała się z drewnianej palisady.

Lata 1359-1410 to dobry okres dla miasta. Rozwijało się rzemiosło, reprezentowane przez piekarzy, rzeźników szewców, krawców, sukieników i garncarzy. Codzienne życie ludności ożywiały i wzbogacały cotygodniowe jarmarki oraz kontakty handlowe z polskim Mazowszem. Patrycjat składał się z rodzin pochodzenia niemieckiego, uboższe warsztaty, czyli tzw. plebs i pospólstwo, wywodziły się natomiast z polskich osadników przybyłych z Mazowsza. Świadczy o tym chociażby spolszczenie nazwy miasta. Już na początku XV wieku pojawia się nazwa "Parvum Olsten", użyta przez Jana Długosza przy opisie bitwy pod Grunwaldem.

W 1414 roku w okresie tzw. wojny głodowej wojska polsko-litewskie wtargnęły do Prus. Zakon polecił spalić Olsztynek, nie mogąc go bronić. Ludność uciekła z dobytkiem w okoliczne lasy. Na szczęście miasta nie spalono, chociaż dostało się ono krótki czas w ręce wojsk polsko-litewskich.

W wyniku podpisania pokoju toruńskiego w 1466 roku Olsztynek pozostał w granicach państwa krzyżackiego, podczas gdy Warmia oddalona zaledwie o 5 km na północ została włączona do Polski. Wojna trzydziestoletnia mocno zrujnowała całe Prusy. Olsztynek był również w znacznym stopniu zniszczony i splądrowany. Podczas ostatniej wojny polsko-krzyżackiej (1519 - 1521) wojska polskie zajęły Olsztynek w 1520 roku. Hetman polski, Mikołaj Firlej, wstawił mieszkańcom pisemne zapewnienie, że król Zygmunt zachowa wszystkie przywileje miasta. Pozostała tu stuosobowa załoga polska, która okupowała Olsztynek aż do układu krakowskiego w 1525 roku.

Od 1525 roku przez prawie sto lat trwał korzystny czas dla ziem i ludności Prus Książęcych. Wojny omijały te tereny, a ożywione kontakty z Polską sprzyjały rozwojowi gospodarczemu. W tym okresie Olsztynek nabrał dużego znaczenia. W 1525 roku utworzono starostwo, które przetrwało do 1610, kiedy to ziemię olsztynecką włączono do starostwa ostródzkiego. Olsztynek stał się też ważnym centrum kościelnym. Utworzono tutaj archiprezbiteriat (odpowiednik biskupstwa), istniejący do 1699 roku. W 1534 założono szkołę partykularną, której absolwenci mieli prawo do studiów uniwersyteckich. Mieszkańcy Olsztyńska utrzymywali się z rzemiosła i handlu, dodatkowe źródło dochodów stanowiły rolnictwo i ogrodnictwo. W latach 1491-1715 działał też sąd ziemski, rozpatrujący sprawy nie tylko ludzi wyższego stanu, ale i niższego, na przykład sprawy kradzieży drzewa z lasu, przekroczenia prawa miejskiego.

W 1651 roku doszło do pożaru, który poważnie zniszczył miasto. Kolejne nieszczęście, w 1655 roku, spowodowane było nadejściem wojsk szwedzkich. W okresie wojny siedmioletniej (1756 - 1763) Prusy znalazły się pod okupacją Rosji, której wojska zajmowały ziemie pruskie w latach 1758 - 1762. Kolejny wielki pożar z 16 kwietnia 1804 roku strawił niemal całe miasto; spaliły się ratusz, pastorałka, Brama Niemiecka, 108 domów, 73 stajnie, 3 spichlerze, 37 stodół i 37 szop. Wojny napoleońskie z lat 1806 - 1813 stały się kolejnym nieszczęściem dla zniszczonego pożarem Olsztyńska. Miasto zmuszono w trybie nagłym do zapłacenia wysokiej kontrybucji, dokonywano rekwizycji i niebawem zapanował wielki głód.

Dopiero druga połowa XIX wieku przyniosła korzystne zmiany mieszkańcom Prus, nastąpił długi okres pokoju. Zwycięska wojna z Francją i powstanie cesarstwa niemieckiego dały bodziec do dynamicznego rozwoju ziem niemieckich. Nastąpił znaczny wzrost liczby ludności. W 1856 roku zbudowano szosę do

Ostródy i Nidzicy, w 1887 otwarto linię kolejową Olsztyn - Olsztynek - Działdowo. W 1894 roku uruchomiono połączenie kolejowe z Ostródą, a na początku XX wieku zbudowano szpital. W 1906 stare studnie miejskie zastąpiono wodociągami w 1907 miasto otrzymało gazownię. Ulice pokryto kostką, wprowadzono oświetlenie gazowe, później elektryczne. Domy wznoszono wówczas murowane i nowoczesne.

W trakcie działań wojennych w 1945 roku miasto, zdobyte bez walki, zostało w 70% spalone przez pijanych żołnierzy radzieckich. Spłonęły wówczas najładniejsze kamienice w centrum miasta i zabytkowy kościół ewangelicki. Po wprowadzeniu radzieckich władz porządkowych przystąpiono do planowej i systematycznej grabieży. Funkcjonariusze NKWD wymierzali bardzo surowe kary schwytanym maruderom oraz ludności miejscowej. Wielu mieszkańców tych ziem zostało aresztowanych i wywiezionych na Syberię. Wszystkie istniejące zakłady przemysłowe i rzemieślnicze zdemontowano, a maszyny i urządzenia wywieziono do Rosji. W sierpniu następnego roku rozpoczęła się emigracja ludności niemieckiej w formie zorganizowanego wysiedlenia przez władze polskie i trwała do 1949 roku. Z ludności miejscowej mogły pozostać te rodziny, które miały polskie nazwiska lub polskie pochodzenie.

W kwietniu 1946 roku liczba ludności wzrosła do 1369, a w sierpniu do 2149 osób. Napływ ludności polskiej trwał do 1949 roku. W 1950 było już 3400 mieszkańców. Przez wiele lat nie budowano nowych domów, remontowano jedynie uszkodzone, nadające się do zamieszkania. Przybywających osadników dokwaterowywano więc do zajętych mieszkań mimo niebywałej ciasnoty.

Na początku lat sześćdziesiątych przystąpiono w Olsztynku do budowy nowych domów mieszkalnych. W latach 1961-1963 wzniesiono w centrum miasta trzy duże bloki. W końcu lat sześćdziesiątych i na początku lat siedemdziesiątych przeprowadzono liczne prace, mające na celu uporządkowanie miasta i nadanie mu bardziej estetycznego wyglądu. Zagospodarowano rynek miejski, choć nie był to zbyt udany projekt, przeprowadzono kapitalny remont wielu ulic (na 14 ulicach pokryto nawierzchnię asfaltem), uporządkowano wiele placów, skwerków, posadzono dużo kwiatów, krzewów i drzewek.

Kolejne inwestycje z lat osiemdziesiątych ożywiły Olsztynek. Wybudowano nowoczesną stację paliw CPN, uruchomiono po wielkich trudach duży zakład przetwórstwa owoców i warzyw, tzw. "Jagódkę". Wybudowano mechaniczno-biologiczną oczyszczalnię ścieków z kolektorem sanitarnym (częściowym). Zmiana systemu politycznego w 1989 roku odegrała ogromną rolę w przeobrażeniach gospodarczych i społecznych miasta. Z jednej strony odnotowano negatywne zjawiska w postaci upadku nierentownych zakładów i pojawienia się bezrobocia, z drugiej strony nastąpił dynamiczny rozwój sektora prywatnego, stwarzający możliwość wykorzystania ludzkiej inicjatywy i przedsiębiorczości.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

Na terenie Gminy Olsztynek znajduje się wiele przykładów architektury sakralnej oraz dworsko-folwarcznej, które są cennymi, ciekawymi i wartymi poznania obiektami. Do najbardziej znaczących zabytków z terenu Gminy Olsztynek można zaliczyć takie obiekty jak:

Zamek w Olsztynku

Zamek wzniesiono w lata 1350-1366 na polecenie komtura ostródzkiego, Günthera von Hohenstein. Zamek powstał na planie regularnego czworoboku; trzy boki stanowiły wysokie, murowane budynki, czwarty bok od strony miasta - to mur obronny z bramą wyjazdową i wysoką wieżą. Brukowany dziedziniec, na którym stała studnia, był zamknięty od północy dużym domem mieszkalnym. Przy bocznych skrzydłach znajdowały się krużganki komunikacyjne. Partia fundamentowa została zbudowana z kamieni polnych, górne partie zaś z gotyckiej cegły. Mury miały około 2 m grubości i były wewnątrz wypełnione gruzem. Przy zachodnim skrzydle, w miejscu stykającym się z głównym budynkiem, wznosiła się okrągła wieża; obecnie już nie istnieje. Na szczytowej ścianie głównego budynku jeszcze dziś widoczne są dwa granitowe kamienie, podtrzymujące prawdopodobnie tzw. gdanisko, czyli średniowieczną ubicację.

Całość zespołu zamkowego otaczały mury obronne z basztami i narożnikami. Wokół biegła głęboka fosa, a po stronie wewnętrznej murów obronnych, od strony wschodniej, odkryte koryto rzeki Jemiołówki. Budynki zamkowe były kiedyś wyższe od obecnych przynajmniej o jedną kondygnację. Oprócz pomieszczeń mieszkalnych dla urzędników zakonnych, załogi i służby mieściły się w zamku kaplica, refektarz, łaźnia, zbrojownia, magazyny, stajnie oraz obory dla trzody.

Po likwidacji zakonu krzyżackiego, utworzono w Olsztynku starostwo (das Hauptami Hohenstein), na którego czele stał starosta urzędujący na zamku w imieniu księcia. Przetrwało ono do 1610 roku. Od czasu

rozwiązania Zakonu zamek przeszedł pod zarząd miejski. W okresie wojen szwedzkich w zamku urządzono zbrojownię. Z wielkich kataklizmów - pożarów i wojen, zamek wyszedł obronną ręką, niestety, brakowało pieniędzy na jego konserwację i remont. W XIX wieku przystąpiono do renowacji zrujnowanych pomieszczeń, adaptując je na potrzeby szkolnictwa.

Budynki zamkowe ocalały z pożogi drugiej wojny światowej. Jedyne wyposażenie szkoły zostało całkowicie rozgrabione. Sale lekcyjne wykorzystano na potrzeby szkoły krawieckiej, która istniała przez kilka lat. Po likwidacji szkoły przez rok użytkownikiem obiektu był POM, a następnie jednostka wojskowa. Wojsko odnowiło cały budynek i w dobrym stanie przekazało władzom miasta. Przez cały rok pomieszczenia zamkowe stały puste bez należytego nadzoru, co spowodowało znaczną dewastację obiektu. W 1956 roku po kilku miesiącach prac remontowych umieszczono tu liceum na bazie szkoły podstawowej. Tego typu szkoła funkcjonowała do 1964 roku. W listopadzie 1961 wybuchł pożar powodując poważne straty. Spłonął dach główny, a w trakcie gaszenia ognia woda zaalała piętro i parter. Trzeba było odbudować całą górę szkoły i założyć nowy dach. Liceum ogólnokształcące działało tu do 1974 roku, wówczas zostało przeniesione do nowego budynku szkolnego przy ulicy Ostródzkiej. Od tego momentu jedynym użytkownikiem pomieszczeń zamkowych jest Zespół Szkół, a cały obiekt jest najcenniejszym zabytkiem XIV-wiecznej architektury w mieście.

Kościół p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynku

Pierwszy kościół katolicki zbudowany ok. 1350 roku przejęli w okresie reformacji protestanci. Nieliczni katolicy z Olsztynka i okolic uczęszczali przez długie lata na nabożeństwa do Gryzli leżących na terenie katolickiej Warmii. Dopiero w 1868 roku ksiądz Juliusz Ambroży Albrecht odprawił pierwszą mszę świętą w Olsztynku. W 1883 roku biskup warmiński skierował do Olsztynka księdza Pawła Jedzinka, przybyłego z misji w Finlandii. W ciągu pięciu lat proboszcz zbudował murowany kościół, sfinansowany głównie przez katolików z Warmii. Dnia 26 września 1888 roku biskup Andrzej Thiel dokonał konsekracji kościoła, który otrzymał wezwanie Najświętszego Serca Pana Jezusa i świętego Brunona. Siedem lat później została restytuowana parafia rzymskokatolicka. Kościół jest budynkiem wzniesionym na planie krzyża, murowanym z cegły, krytym dachówką ceramiczną. To budowla neogotycka halowa, trójnawowa z wielobocznie zamkniętym sklepieniem prezbiterium. Od strony głównego wejścia znajduje się wysoka wieża zakończona spiczastym dachem pokrytym miedzianą blachą. Ze skromnego wyposażenia na uwagę zasługują ambona, chrzcielnica, stacje drogi krzyżowej, ołtarze i figura św. Brunona.

Dawny kościół ewangelicko-augsburski w Olsztynku, obecnie muzeum

Dawny kościół ewangelicko-augsburski w Olsztynku

Jedną z najstarszych budowli murowanych w Olsztynku, kościół, zbudowano prawdopodobnie około 1350 roku, sytuując go w północno-zachodniej części Starego Miasta. Świątynia była skromna, jednonawowa wzniesiona na planie prostokąta o wymiarach 31 m x 11 m. Fundamenty z polnego kamienia na zaprawie wapiennej o grubości od 120 cm do 250 cm dawały solidną podstawę. Na nich powstały mury z kamienia polnego w dolnych partiach i cegły ceramicznej na zaprawie wapiennej w górnych. Grubość muru wahała się od 110 cm do 230 cm.

Dawny wygląd budowli odbiegał w sposób zasadniczy od dzisiejszego. Był to kościół w stylu neogotyckim, wysoki, kryty dachówką, z bardzo wysoką wieżą dominującą nad miastem; wieżę wieńczył spiczasty dach z metalową chorągiewką na szczycie. Pełnił także funkcje obronne dzięki kamiennemu muirowi odgradzającemu od miasta. Wraz z murami zamkowymi stanowił przez prawie sto lat fortecę zabezpieczającą mieszkańców przed niespodziewanym napadem wrogów.

Ogromny pożar z 30 października 1685 roku strawił niemal całe miasto, w tym również kościół, który już nigdy nie odzyskał pierwotnego wyglądu. W latach 1690-1691 odremontowano spaloną świątynię, ale bez wieży. W 1710 roku zbudowano na osi obiektu od strony północno-zachodniej wieżę, którą wkrótce musiano rozebrać, gdyż groziła zawaleniem. Obecna, zbudowana z cegły w 1796 roku, uzyskała już renesansową fasadę. Drugi raz kościół uległ zniszczeniu podczas pożaru miasta w 1804 roku. Nie wiadomo, jak duże były to straty. Dopiero w 1880 roku zainstalowano hełm wieńczący wieżę, a na jego szczycie umieszczono chorągiewkę z wizerunkiem rycerza w zbroi i syreny. Na wieży zamieszczono także dwa dzwony.

W 1945 roku po wkroczeniu do Olsztynka żołnierzy radzieckich kościół ewangelicki został rozmyślnie podpalony. Spłonęło całe wnętrze oraz dach, również górna część wieży uległa zniszczeniu; ze spalonych konstrukcji spadły dzwony kościelne. Po pewnych próbach zabezpieczenia resztek budowli, jako trwałe ruiny, podjęto wreszcie decyzję o renowacji obiektu. W latach 1974-1977 wykonano wszelkie niezbędne prace, usunięto gruz, odbudowano zniszczone fragmenty murów, wykonano nowe pokrycie dachowe na konstrukcji stalowej.

Po rekonstrukcji budowla ta pełni funkcje salonu wystawowego i podlega Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku. Organizowane są tutaj wystawy o różnej tematyce, głównie jednak związanej z przeszłością regionu.

Dom Mrongowiusza

Ten niewielki jednopiętrowy dom należący pierwotnie do parafii ewangelickiej istnieje od drugiej połowy XVI wieku. Został przekształcony z łupinowej baszty murów obronnych, do których dobudowano tylną ścianę i całość przykryto dachem. Znalazła tu pomieszczenie miejska szkoła prowadzona pod nadzorem ewangelickiego pastora. Rok przed wielkim pożarem Olsztynka domek odnowiono, co zostało uwidocznione, wyciętym na belce, napisem: „Renovatum Anno 1684”. Całe centrum Olsztynka spłonęło, ale dom przy murach ocalał. Na parterze mieściła się szkoła, na piętrze mieszkał jej nauczyciel, zwany od 1655 roku rektorem, stąd szkoła wzięła nazwę - dom rektora. Zarówno warunki nauczania, jak i sytuacja mieszkaniowa nie były łatwe, skoro w XVIII wieku zanotowano dużą rotację nauczycieli olsztyneckiej szkoły.

Bartłomiej Mrongowiusz przybył do Olsztynka w 1761 roku i jako rektor szkoły miejskiej pracował do 1767. Mieszkał z żoną Julianną Esterą w ciasnym pomieszczeniu na piętrze. Tutaj przyszedł na świat 19 lipca 1764 roku Krzysztof Celestyn jako drugie dziecko Mrongowiuszów.

W 1894 roku domek przy murach został wydzierżawiony od parafii ewangelickiej przez władze miejskie. Powstały w nim szpital i przytułek. Po drugiej wojnie światowej wskutek niewłaściwego użytkowania stopniowo doprowadzono budynek do dewastacji. Dopiero w latach siedemdziesiątych przesiedlono lokatorów, przeprowadzono generalny remont i przeznaczono dom na cele muzealne.

Kościół p.w. św. Mikołaja w Mańkach

Krzyżacy zakładając wieś w XV wieku, przeznaczili 4 łany na potrzeby kościoła. Do 1525 roku był to kościół katolicki, później ewangelicki. W 1594 roku zbudowano nową świątynię. W 1685 roku cieśla Hans Weichert wykonał drewnianą wieżę dzwoniczą, istniejącą do dziś. Ma ona konstrukcję szkieletową, z zewnątrz oszalowaną deskami i listwami ułożonymi pionowo; dach jest stożkowy posyty trzcina. Wierna

kopia tej wieży znajduje się w olsztyneckim skansenie. Obecny kształt budowli pochodzi z drugiej połowy XVIII wieku, konsekracji dokonano w 1770. W tym czasie zagospodarowano wnętrze. Do dziś pozostały, niestety, jedynie fragmenty dawnego wyglądu. Z ciekawszych elementów wyposażenia, które przetrwały, należy wymienić organy z XVIII wieku, fragmenty malowideł na suficie oraz chór, z umieszczonymi na bokach nazwiskami parafian poległych podczas pierwszej wojny światowej.

W okresie drugiej wojny światowej kościół w Mańkach ocalał i służył licznej tutaj ludności mazurskiej, wyznania ewangelickiego. Przez wiele lat pastorem był Józef Kułak, który zmarł w 1987 roku i został pochowany na przykościelnym cmentarzu. W związku z wyjazdem rodzin mazurskich do Niemiec świątynię zamknięto. Od 1974 roku przez cztery lata odbywały się tu nabożeństwa w obrządku prawosławnym. W 1992 roku dzięki staraniom proboszcza z Sząbruka, ks. J. Misiaka, kościół został wyremontowany przez ekipę budowlaną z Podhala i przejęty przez katolików.

Pomnik Tannenberg

W okresie pierwszej wojny światowej w okolicach Olsztyńka rozegrała się bitwa pomiędzy wojskami niemieckimi i rosyjskimi, którą Niemcy nazwali drugą bitwą pod Tannenbergiem; pierwszą była słynna bitwa w 1410 roku. Wojska niemieckie pod dowództwem generała Paula Hindenburga rozbiły w sierpniu 1914 roku armię rosyjską generała Samsonowa. W dniu 28 sierpnia, w trakcie wielogodzinnej walki, siły rosyjskie zostały wyparte z Olsztyńka, a wycofujący się z Olsztyńka XIII korpus rosyjski Niemcy rozbili w rejonie Muszaki - Wielbark - Nidzica. W trakcie walk ulicznych Olsztynek został zrujnowany.

Pomysł uczenia niemieckiego zwycięstwa narodził się w 1919 roku, w piątą rocznicę bitwy. Inicjatorem budowy pomnika był Związek Weteranów Prowincji Prus Wschodnich. 31 sierpnia 1924 roku, w dziesiątą rocznicę bitwy, odbyła się uroczystość wmurowania kamienia węgielnego, w której uczestniczyło około 60 000 osób, głównie weteranów pierwszej wojny światowej. Kamień węgielny wmurował osobiście feldmarszałek Paul Hindenburg.

Pierwsze miejsce w konkursie na projekt pomnika zajęli bracia Walter i Johannes Krugerowie, architekci z Berlina. Budowę rozpoczęto w 1925 roku, a prace prowadziła specjalna firma, zatrudniająca około 200 robotników. Ogólne koszty wyniosły ponad 250 000 ówczesnych marek. Pomnik usytuowano w środku rozległej, otwartej przestrzeni na sztucznie usypanym wzgórzu, którego pozorna wysokość została spotęgowana tym, że wybrano wokół niego ziemię tworząc pierścieniowe wklęsnięcie. Wokół pomnika zachowano niemieckie i rosyjskie groby żołnierskie, tworząc naturalny krajobraz dawnej bitwy. Pomnik już nie istnieje, natomiast teren pól uprawnych na jego dawnym terenie odpowiednio zadrzewiono, sadząc między innymi około 1500 dużych dębów. W ten sposób powstał obecnie istniejący park ulicy 22 Lipca.

Założenia historycznej zieleni oraz zabytkowe cmentarze

Gmina Olsztynek obfituje w interesujące założenia parkowe, których część wpisana jest do rejestru zabytków. Do najciekawszych należą parki rezydencjonalne w Jadamowie, Nadrowie, Platynach, Sitnie, Warlitach Małych oraz Witramowie. Niestety ogólny stan zachowania założeń jest zły, przede wszystkim na terenach dawnych zespołów dworsko-folwarcznych, które stały się wielkoobszarowymi gospodarstwami rolnymi (np. Sitno, Witramowo). Stosunkowo najlepiej zachowane są założenia parkowe w przypadku przejścia dworu przez inwestora prywatnego (np. Warlity Małe). Ciekawym elementem krajobrazu kulturowego Gminy są również założenia zieleni przykościelnej z zabytkowym drzewostanem (np. Orzechowo, Wigwałd) oraz skwery wiejskie. W ewidencji zabytków znajdują się aleje przydrożne przy drogach nr 1232N, 1260N, 1425N, 1429N, 1435N, 1437N, 1526N oraz wojewódzkiej drodze nr 537. Część z nich (jak np. drogi w Gąsiorowie, Platynach czy Warlitach Małych) pełniła funkcję alei dojazdowych do zlokalizowanych tam majątków.

Na terenie Gminy zlokalizowano szereg zabytkowych cmentarzy katolickich i ewangelickich. Większość z nich założono w XIX i na początku XX wieku, tylko cmentarz w Mańkach pochodzi prawdopodobnie z XVII wieku. Cmentarze czynne znajdują się w Waplewie, Kurkach, Orzechowie, Wigwałdzie, reszta stanowi już tylko symboliczne miejsce pochówku dawnych mieszkańców tych ziem. Ogromna większość starych nekropolii uległa po 1945 roku daleko idącej dewastacji, wynikającej ze świadomej polityki władz komunistycznych zmierzającej do niszczenia wszystkiego, co przypominało dawną, szczególnie niemiecką, przeszłość tych ziem.

Z okresu pierwszej wojny światowej pozostało na terenach Prus Wschodnich około 1700 cmentarzy, kwater i pojedynczych grobów żołnierzy niemieckich i rosyjskich, poległych w walce lub zmarłych wskutek

odniesionych ran. Zabitych chowano w miejscach stoczonych bitew, planując w późniejszym okresie ekshumację

Cmentarz wojenny w Sudwie

i przeniesienie ciał w jedno miejsce, gdzie miała powstać wielka nekropolia. Tego zamierzenia jednak nie zrealizowano, zapewne z braku odpowiednich funduszy. Powstały w 1917 roku Prowincjonalny Urząd Doradczy do Spraw Upamiętniania Wojen wydał specjalną instrukcję, w której określono, jak ma wyglądać cmentarz wojenny. Obowiązek urządzenia cmentarzy i opieki nad nimi spadł na właścicieli lub użytkowników gruntów, na których pochowano zabitych. Powstało mnóstwo cmentarzy i pojedynczych grobów.

Na terenie gminy Olsztynek znajduje się kilkadziesiąt miejsc pochówku żołnierzy z pierwszej wojny światowej, kryjących prochy ponad 2300 zabitych żołnierzy niemieckich i rosyjskich. Największe cmentarze wojenne powstały w Waplewie, Jagielku, Sudwie, Mierkach i Drwęcku. Na cmentarzu w Waplewie pochowano 426 żołnierzy niemieckich, w większości zidentyfikowanych i 206 nieznanymi żołnierzy rosyjskich. Wszyscy zginęli 28 sierpnia 1914 roku. W Olsztynku przy drodze leśnej do Jagielka, w lesie miejskim, na dwóch cmentarzach pochowano 507 poległych: na większym 444, w tym 307 żołnierzy rosyjskich i na mniejszym 63 żołnierzy niemieckich. W rejonie Sudwy, w parku i na polach późniejszego pomnika-mauzoleum pochowano 36 żołnierzy niemieckich, a w masowych grobach 618 żołnierzy rosyjskich, zabitych z karabinów maszynowych w dniu 28 sierpnia 1914 roku. Cmentarz wojenny w Mierkach, zlokalizowany w centrum wsi przy szkole, kryje prochy 396 żołnierzy, w tym 183 niemieckich i 213 rosyjskich. W Drwęcku, 350 m za wsią, w lesie, pochowano 185 zabitych żołnierzy niemieckich.

Problematyka dalszej ochrony wyżej wymienionych obiektów jest niezwykle złożona. Duża część terenów historycznej zieleni jest w rękach prywatnych, parafii lub Skarbu Państwa. Fatalny stan zachowania wielu cmentarzy ewangelickich wyklucza jakikolwiek sens inwestycji w ich odtworzenie. Gmina Olsztynek ma z tej przyczyny bardzo ograniczone pole manewru w podejmowaniu jakichkolwiek inicjatyw, zmierzających do poprawy stanu zachowania terenów zielonych poza ewentualnymi działaniami informacyjnymi dotyczącymi sposobów pozyskania środków zewnętrznych. Na miarę możliwości budżetowych planowane są prace porządkowe na zachowanych w najlepszym stanie cmentarzach (np. w Mierkach).

**ZESTAWIENIE OBIEKTÓW Z TERENU GMINY WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

Miejscowość	Ulica	Nr	Obiekt	Nr rejestru	Data wpisu
AMERYKA			CMENTARZ EWANGELICKI	A-2371	21 marca 1988
AMERYKA			ZESPÓŁ SZPITALA DLA DZIECI	A-3524	8 czerwca 1993
DRWĘCK			CMENTARZ WOJENNY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ	A-3536	16 czerwca 1993
GAŚSIOROWO OLSZTYNECKIE			PAŁAC	A-1588	15 sierpnia 1985
GAŚSIOROWO OLSZTYNECKIE		1 A	CHAŁUPA, OB. DOM MIESZKALNY	A-4210	13 lutego 2001
JADAMOWO			DWÓR	A-3579	21 października 1993
JADAMOWO			PARK	A-1414	2 marca 1983
JAGIELEK			CMENTARZ WOJENNY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ PRZY LEŚNICZÓWCE JAGIELEK	A-3535	16 czerwca 1993
JAGIELEK			CMENTARZ WOJENNY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ WRAZ Z POMNIKIEM USYTUOWANY PRZY LEŚNICZÓWCE JAGIELEK	A-3533	16 czerwca 1993
KURKI			KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, OB. FILIALNY, RZYMSKO-KATOLICKI	A-1514	6 stycznia 1984
ŁUTYNÓWKO			DWÓR	A-3502	17 maja 1993
MAKRUTY		8	CHAŁUPA	A-3559	15 września 1993
MAŃKI			KOŚCIÓŁ EWANGELICKI	A-957	10 czerwca 1968
MAŃKI			CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI	A-2768	20 marca 1989
MIERKI			CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI	A-2278	7 października 1987
MYCYN			CMENTARZ WOJENNY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ	A-3538	16 czerwca 1993
NADROWO			PARK DWORSKI	A-2450	3 września 1988
NADROWO			ZESPÓŁ FOLWARCZNY (D. GORZELNIA OB. SPICHLERZ, CHLEWNIA, CIELE-TNIK, OBORA, WÓZOWNIA, STODOŁA, STAJNIA I MAGAZYN, KUŹNIA)	A-3472	29 kwietnia 1993
OLSZTYNEK			ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE WRAZ Z ZABUDOWĄ	A-537	20 lutego 1961
OLSZTYNEK	ZAMKOWA	6	ZAMEK ZAKONNY WRAZ Z NAJBLIŻSZYM OTOCZENIEM W PROMIENIU 50 - 100M.	A-550	27 czerwca 1961
OLSZTYNEK			MUROWANY BUDYNEK PARAFIALNY /K. KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO/	A-38	10 września 1949
OLSZTYNEK			MURY OBRONNE	A-194	24 listopada 1956
OLSZTYNEK	ZAMKOWA		KOŚCIÓŁ /OB. GALERIA MUZEUM BUDOWNICTWA LUDOWEGO/	A-196	25 listopada 1956
OLSZTYNEK	MRONGOWIUSZA	26	DOM	A-965	12 czerwca 1968
OLSZTYNEK	RYNEK	3	DOM /DAWNA PLEBANIA/	A-3771	21 listopada 1994
OLSZTYNEK	WARSZAWSKA	4	DOM (KAMIENICA MIESZCZAŃSKA)	A-3912	28 sierpnia 1996
OLSZTYNEK	MRONGOWIUSZA	5	DOM	A-3682	30 marca 1994
OLSZTYNEK	RATUSZOWA	4	DOM	A-3172	3 lipca 1991
OLSZTYNEK	ŚWIERCZEWSKIEGO	3	DOM	A-3651	23 grudnia 1993
OLSZTYNEK	PIONIERSKA		CMENTARZ KOMUNALNY, D. EWANGELICKO-AUGSBURSKI	A-2269	7 października 1987
OLSZTYNEK	GRUNWALDZKA		CMENTARZ KOMUNALNY, D. RZYMSKO-	A-2281	7 października

			KATOLICKI		1987		
OLSZTYNEK	MRONGOWIUSZA / WODOCIĄGOWA		CMENTARZ KOMUNALNY, D. EWANGELICKO-AUGSBURSKI	A-2277	7 października 1987		
OLSZTYNEK	JANA PAWŁA II		WIEŻA CIŚNIEŃ /KOLEJOWA/	A-3386	18 września 1992		
OLSZTYNEK	SKŁADOWA	9	MAGAZYN	A-3413	2 listopada 1992		
OLSZTYNEK	CHOPINA	1	KOŚCIÓŁ P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA	A-4132	17 stycznia 2000		
OLSZTYNEK	GÓRNA	1	WIEŻA CIŚNIEŃ	A-4157	16 marca 2000		
OLSZTYNEK	RYNEK	1	RATUSZ	A-4203	19 stycznia 2001		
OLSZTYNEK	CHOPINA	10	BUDYNEK MIESZKALNY	A-4491	22 stycznia 2008		
OLSZTYNEK	CHOPINA	7	BUDYNEK MIESZKALNY - PLEBANIA	A-4490	16 stycznia 2008		
OLSZTYNEK	ŚWIERCZEWSKIEGO			27	BUDYNEK MIESZKALNY	A-4493	22 stycznia 2008
OLSZTYNEK	ŚWIERCZEWSKIEGO			31	BUDYNEK MIESZKALNY	A-4492	22 stycznia 2008
OLSZTYNEK	ZAMKOWA	2	BUDYNEK MIESZKALNO-USŁUGOWY WRAZ Z DZIAŁKĄ	A-4519	11 grudnia 2008		
OLSZTYNEK	RYNEK	8	DAWNA PLEBANIA	A-197	28 listopada 1956		
ORZECZOWO			KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA	A-4146	26 stycznia 2000		
PLATYNY			PARK DWORSKI	A-2452	9 września 1988		
SITNO			PARK PODWORSKI	A-1419	10 marca 1983		
SUDWA			CMENTARZ WOJSKOWY /DUŻA MOGIŁA ZBIOROWA/	A-2270	7 października 1987		
SUDWA			CMENTARZ WOJSKOWY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ	A-2280	7 października 1987		
SWADERKI			CMENTARZ WOJENNY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ	A-3534	16 czerwca 1993		
WAPLEWO			CMENTARZ WOJSKOWY Z OKRESU I WOJNY ŚWIATOWEJ	A-2279	7 października 1987		
WAPLEWO			KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, OB. RZYMSKO-KATOLICKI PW. ŚW. STANISŁAWA	A-4178	26 maja 2000		
WARLITY MAŁE	WARLITY MAŁE		DWÓR	A-963			
WARLITY MAŁE	W KSIĘDZE REJESTR. MIEJSC. PLATYNY		DWÓR Z OTACZAJACYM OGRODEM	A-963	12 czerwca 1968		
WARLITY MAŁE			PARK DWORSKI, KRAJOBRAZOWY	A-2453	9 września 1988		
WIGWAŁD			KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, OB. RZYMSKO-KATOLICKI P.W. CHRYSZTUSA KRÓLA	A-4177	26 maja 2000		
WITRAMOWO			SCHRON BOJOWY SP 96	A-4059	24 kwietnia 1998		
WITRAMOWO			PARK DWORSKI	A-2454	9 września 1988		

ZESTAWIENIE POZOSTAŁYCH OBIEKTÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z TERENU MIASTA OLSZTYNEK

Ulica	Nr	Obiekt
22 Lipca	21	budynek mieszkalny
22 Lipca	41	budynek mieszkalny

22 Lipca	53-55	budynek mieszkalny
Chopina	5	budynek mieszkalny
Chopina	6	budynek mieszkalny
Chopina	9	budynek mieszkalny
Chopina	11	budynek mieszkalny
Chopina	13	budynek mieszkalny
Chopina	15	budynek mieszkalny
Chopina	19	budynek mieszkalny
Chopina	23	budynek mieszkalny
Chopina	29	budynek mieszkalny
Chopina	8	kapliczka
Floriana	2	budynek mieszkalny
Floriana	3	budynek mieszkalny
Floriana	5	budynek mieszkalny
Floriana	7	budynek gospodarczy
Grunwaldzka	3	budynek mieszkalny
Grunwaldzka	8	budynek mieszkalny
Grunwaldzka	12	budynek mieszkalny
Grunwaldzka	12	budynek gospodarczy
Inwalidów	6	budynek mieszkalny
Inwalidów	8	budynek mieszkalny
Inwalidów	14	budynek mieszkalny
Inwalidów	25	budynek mieszkalny
Inwalidów	27	budynek mieszkalny
Jagiełły	5	budynek mieszkalny
Jagiełły	16	budynek mieszkalny
Jagiełły	26	budynek mieszkalny
Jana Pawła II	4	budynek gospodarczy
Jana Pawła II	6	budynek gospodarczy
Jana Pawła II	8	dworzec
Jana Pawła II	9	budynek mieszkalny
Jana Pawła II	9	budynek gospodarczy
Jana Pawła II	11	budynek mieszkalny
Jana Pawła II	16	budynek mieszkalny
Jana Pawła II	16	budynek gospodarczy
Kościuszki	5	budynek mieszkalny
Kościuszki	7	budynek mieszkalny
Kościuszki	8	budynek mieszkalny
Kościuszki	10	budynek mieszkalny
Kościuszki	12	budynek mieszkalny
Krótką	4	budynek mieszkalny
Krótką	6	budynek mieszkalny
Krzywa	4	budynek mieszkalny
Krzywa	8	budynek mieszkalny

Księżycowa	6	budynek mieszkalny
Leśna	24	budynek mieszkalny
Leśna	24	budynek gospodarczy
Mały Rynek	1	budynek mieszkalny
Mały Rynek	3-4	budynek mieszkalny
Mickiewicza	4	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	20	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	23	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	26	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	29	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	29	budynek gospodarczy
Mrongowiusza	35	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	35	budynki gospodarcze
Mrongowiusza	35A	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	36	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	40	budynek mieszkalny
Mrongowiusza	40	stodoła
Mrongowiusza	trafostacja	
Pionierów	3	budynek mieszkalny
Pionierów	5	budynek mieszkalny
Poranna	5	budynek mieszkalny
Poranna	6-8	budynek mieszkalny
Poranna	7-9	budynek mieszkalny
Poranna	12	budynek mieszkalny
Poranna	15	budynek mieszkalny
Sienkiewicza	5	budynek mieszkalny
Sienkiewicza	6	budynek mieszkalny
Sienkiewicza	7	budynek mieszkalny
Składowa	3	budynek mieszkalny
Składowa	5	budynek mieszkalny
Składowa	7	budynek mieszkalny
Składowa	9A	budynek mieszkalny
Słoneczna	1	budynek mieszkalny
Słoneczna	3	budynek mieszkalny
Słoneczna	7	budynek mieszkalny
Słoneczna	9	budynek mieszkalny
Słoneczna	11	budynek mieszkalny
Sportowa	17	budynek mieszkalny
Szkolna	4	budynek mieszkalny
Szkolna	9	szkoła
Świerczewskiego	6	budynek mieszkalny
Świerczewskiego	17	budynek mieszkalny
Świerczewskiego	20	budynek mieszkalny
Świerczewskiego	21	budynek mieszkalny

Świerczewskiego	26	budynek mieszkalny
Świerczewskiego	29	budynek mieszkalny
Świerczewskiego	33	budynek mieszkalny
Świerczewskiego	34	budynek mieszkalny
Wąska	5	budynek mieszkalny
Wąska		mury obronne
Wąska/Ostródzka	tył budynku	
Wilcza	14	budynek mieszkalny
Wilcza	14	stodoła
Wilcza		cmentarz
Wodociągowa	4-6	budynek mieszkalny
Wodociągowa	8-10	budynek mieszkalny

**ZESTAWIENIE POZOSTAŁYCH OBIEKTÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI
ZABYTKÓW Z TERENU MIEJSCOWOŚCI WIEJSKICH GMINY**

Miejscowość	Nr	Obiekt
Kurki		elektrownia wodna
Lichtajny	9	budynek mieszkalny
Lichtajny	14	budynek mieszkalny
Lichtajny	16	budynek mieszkalny
Lichtajny	19	budynek mieszkalny
Lichtajny	19	obora
Lichtajny	20	budynek mieszkalny
Mańki	3	budynek mieszkalny
Mańki	5	budynek mieszkalny
Mańki	24	budynek mieszkalny
Mańki		stodoła przy szkole
Maróz		przepust
Pawłowo	19	budynek gospodarczy
Platyny		park
Sitno	3-5	zespół folwarczny
Waplewo		zespół dworsko-folwarczny
Waplewo		most kratownicowy
Waplewo		zespół dworca

**ZESTAWIENIE CMENARZY WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z
TERENU MIEJSCOWOŚCI WIEJSKICH GMINY**

Miejscowość

Ameryka	ewangelicki
Drwęck	ewangelicki
Drwęck	wojenny
Elgnówko	katolicki
Gaj	ewangelicki
Jagielek	wojenny
Jemiółowo	ewangelicki
Jemiółowo	ewangelicki
Królikowo	ewangelicki
Kunki	ewangelicki
Kurki	ewangelicki
Lichtajny	ewangelicki
Lichtajny	ewangelicki
Lipowo Kurkowskie	ewangelicki
Lutek	ewangelicki
Łęciny	ewangelicki
Łutynowo	katolicki
Mańki	ewangelicko-katolicki
Marózek	ewangelicki
Mierki	ewangelicki
Mierki	wojenny
Mycyny Kolonia	wojenny
Nadrowo	ewangelicki
Nowa Wieś Ostródzka	ewangelicki
Orzechowo	katolicki
Pawłowo	ewangelicki
Stary Gaj	ewangelicki
Sudwa	wojenny
Sudwa	wojenny
Swaderki	ewangelicki
Swaderki	wojenny
Świerkocin	ewangelicki
Tomaszyn	ewangelicki
Waplewo	ewangelicki
Waplewo	katolicki
Waplewo	wojenny
Wigwałd	katolicki
Zawady	ewangelicki
Zezuty	ewangelicki

**ZESTAWIENIE OBIEKTÓW MILITARNYCH Z TERENU GMINY WPISANYCH DO
GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW**

Miejscowość	Obiekt	
Drwęck	Rejon Drwęck-L27-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L28-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L29-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L30-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L31-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L32-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L33-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L34-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Drwęck	Rejon Drwęck-L35-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Jadamowo	Rejon Witramowo I-L47-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Jadamowo	Rejon Witramowo I-L48-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Jadamowo	Rejon Witramowo I-L49-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Leśn. Gibała	Rejon Rychnowska Wola-L25-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Lichtajny	Rejon Drwęck-L36-schron bierny	odcinek K1 (L 1-36)
Lichtajny	Rejon Mielno-L37-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Lichtajny	Rejon Mielno-L-38-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Lichtajny	Rejon Mielno-L39-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Lichtajny	Rejon Mielno-most na d. linii kol.	odcinek K2 (L37-66)
Mielno	Rejon Mielno-L40-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Mielno	Rejon Mielno-L41-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Mielno	Rejon Mielno-L42-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Mielno	Rejon Mielno-L43-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Mielno	Rejon Mielno-L44-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Mielno	Rejon Mielno-L45-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Mielno	Rejon Mielno-Pak 53-schron bojowy	odcinek K2 (L37-66)

Mielno	Rejon Mielno-ruiny wartowni	odcinek K2 (L37-66)
Waplewo	Rejon Witramowo I- L46-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I- L61-schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I - L56 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I - L57 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I - L58 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I - L58-zapory przeciwpanc.	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I - L60 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I - Pak 96 - schron bojowy	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I -L55 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I -zapory przeciwpanc.	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo II - L62 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo II - L63 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo II - L64 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo II -L62-wartownia	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I-L.53- schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I-L50- schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I-L51- schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I-L54- schron bierny	odcinek K2 (L37-66)
Witramowo	Rejon Witramowo I-L59 - schron bierny	odcinek K2 (L37-66)

**ZESTAWIENIE ALEI PRZYDROŻNYCH Z TERENU GMINY WPISANYCH DO GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW**

Droga	Odcinek
1431N	Platyny - Warlity Małe - DK nr 7
1433N	Pawłowo - Gąsiorowo
1526N	Witramowo - Nidzica
1526N	Waplewo - Maróz
1232N	Wigwałd - Olsztynek
1260N	Drwęck - Olsztynek
1425N	Podlejki - Olsztynek
1429N	Platyny - DK nr 7
1435N	Olsztynek - Pawłowo
1435N	Olsztynek - droga nr 1526N

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Gminy Olsztynek do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów oraz ekspozyty Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku.

6.5 ZABYTKI MUZEALNE - MUZEUM BUDOWNICTWA LUDOWEGO

Olsztynecki skansen należy do jednych z najstarszych w Polsce. Jego początki sięgają 1909 roku, kiedy to władze Królewca podjęły decyzję o stworzeniu muzeum na wolnym powietrzu. Pod zabudowę obiektu przeznaczono pobrzeża wąwozu z kanałem między stawami na skraju Ogrodu Zoologicznego w Królewcu.

Z dniem 1 stycznia 1969 roku obiekt przekształcono w placówkę autonomiczną, pod nazwą Muzeum Budownictwa Ludowego Park Etnograficzny w Olsztynku. Usamodzielnienie olsztyneckiego skansenu przyczyniło się do znacznie szybszego i wszechstronniejszego rozwoju. W latach siedemdziesiątych zespół obiektów budownictwa ludowego wzrósł niemal dwukrotnie. Największą zasługę w tym dziele należy przypisać ówczesnemu dyrektorowi - Eugeniuszowi Oleszczukowi.

Od stycznia 1985 roku włączono do MBL PE dwa obiekty muzealne na terenie zespołu staromiejskiego Olsztyńska: tzw. „Dom Mrongowiusza” oraz Salon Wystawowy w odbudowanym na cele muzealne dawnym kościele ewangelickim. W „Domu Mrongowiusza” znajdują się dwie niewielkie, stale ekspozycje poświęcone K. C. Mrongowiuszowi i jeńcom wojennym Stalagu I B Hohenstein. W Salonie Wystawowym organizowane są ekspozycje czasowe o bardzo zróżnicowanej problematyce, zarówno regionalnej, ogólnopolskiej jak i dotyczącej kultur pozaeuropejskich.

Olsztynecki Park Etnograficzny, usytuowany na północnych obrzeżach miasta, zajmuje obszar 39 ha. O merytorycznej wartości Muzeum w największym stopniu stanowią zasoby zbiorów i ich różnorodność. Zgromadzono je w czterech działach: Architektury, Kultury Materialnej, Sztuki Ludowej i Folkloru oraz w Bibliotece i Archiwum.

Obiekty budownictwa ludowego pochodzą z Warmii, Mazur, Powiśla, Barcji, Sambii i Małej Litwy zwanej także Pruską Litwą. Są niezwykle zróżnicowane architektonicznie, tworząc jeden z najciekawszych zespołów skansenowskich w Polsce. Prezentują różne funkcje: domy mieszkalne, obiekty inwentarskie i gospodarcze, sakralne i „przemysłowe”, na przykład młyn wodny, wiatraki, olejarnia, kuźnia, wędzarnia i garncarnia. Wznoszono je z tradycyjnych materiałów budowlanych, głównie z drewna, ale także z kamienia i cegły, poszywano najczęściej trzcina lub kryto paloną dachówką ceramiczną. Najczęściej występującymi konstrukcjami są: wieńcowa (zrębowa) i szkieletowa, w tym zarówno tzw. mur pruski, jak i tzw. ryglówka.

Wśród muzealiów ruchomych ilustrujących kulturę materialną warto wymienić wóz Romów, pokaźną kolekcję malowanych mebli ludowych i kamionki. Bogato reprezentowane jest tkactwo wraz z obróbką surowców, stosunkowo liczne są zbiory tradycyjnych narzędzi kowalskich, stolar-skich, ciesielskich, narzędzi rolniczych, sprzętu gospodarczego i ku-chennego oraz obiektów związanych z transportem i młynarstwem.

Wśród zbiorów sztuki i rękodzielnictwa ludowego najliczniejszą grupę stanowią rzeźby i płaskorzeźby z drewna, rzeźby w glinie, wycinanki, a w dalszej kolejności tkanina, ceramika i haft.

Warto dodać, że około 20% zgromadzonych muzealiów ruchomych udostępnianych jest zwiedzającym, w tym także poza siedzibą Muzeum.

6.6 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Olsztyńska. Środowisko kulturowe Gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. W rejestrze zabytków znalazły się następujące stanowiska:

- Nawarstwienie kulturowe Starego Miasta wraz z zamkiem w Olsztynku, nr rejestru C-163
- Grodzisko nizinne stożkowe w Nadrowie, nr rejestru C-201
- Osada w Ząbiu, nr rejestru C-249

Tematykę ochrony zabytków archeologicznych porusza art. 31. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który precyzuje, iż:

1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza finansować roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1 (który brzmi: „Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego udziela osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej zamierzającej realizować działania, o których mowa w art. 31 ust. 1a, dotacji na przeprowadzenie badań archeologicznych oraz wykonanie ich dokumentacji, w przypadku gdy koszt planowanych badań archeologicznych i ich dokumentacji będzie wyższy niż 2% kosztów planowanych działań.), pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne dla ochrony zabytków archeologicznych.

2. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych przy zabytku nieruchomym, o którym mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków ustala w drodze decyzji.

3. Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w ust. 1, podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

ZESTAWIENIE STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH Z TERENU GMINY OLSZTYNEK NA POSZCZEGÓLNYCH OBSZARACH AZP

AZP 26-60	
Nr na obszarze	Miejscowość
13	Zezuty
14	Zezuty
23	Zezuty
AZP 26-59	
Nr na obszarze	Miejscowość
1	Mańki
2	Mańki

3	Samagowo
4	Samagowo
5	Samagowo
6	Samagowo
7	Samagowo
8	Samagowo
9	Samagowo
10	Samagowo
11	Samagowo
12	Samagowo
13	Samagowo
14	Samagowo
15	Gębiny
16	Gębiny
17	Gębiny
18	Gębiny
19	Gębiny
20	Gębiny
21	Gębiny
22	Gębiny
23	Zezuty
24	Zezuty
25	Zezuty
26	Zezuty
27	Zezuty
28	Zezuty
29	Wituły
30	Gębiny
31	Tomaszyn
32	Tomaszyn
33	Tomaszyn
34	Tomaszyn
35	Tomaszyn
36	Tomaszyn
37	Tomaszyn
38	Tomaszyn
39	Tomaszyn
40	Tomaszyn
41	Tomaszyn
42	Tomaszyn

43	Samagowo
44	Samagowo
45	Mańki
46	Mańki
47	Mańki
48	Mańki
49	Mańki
50	Mańki
51	Mańki
52	Makruty
53	Mańki
54	Mańki
55	Mańki
56	Mańki
61	Makruty
62	Makruty
63	Makruty
64	Makruty
65	Makruty
66	Makruty
67	Makruty
68	Makruty
70	Mańki
71	Gębiny
AZP 27-60	
Nr na obszarze	Miejscowość
36	Ameryka
37	Ameryka
38	Ameryka
39	Ameryka
40	Ameryka
41	Ameryka
AZP 27-58	
Nr na obszarze	Miejscowość
2	Warlity Małe
3	Platyny
4	Platyny
5	Platyny
6	Zawady

AZP 27-59	
Nr na obszarze	Miejscowość
1	Mycyny
2	Mycyny
3	Mycyny
4	Mycyny
5	Mycyny
6	Mycyny
7	Mycyny
8	Łęciny
9	Mycyny
10	Mycyny
11	Mycyny
12	Mycyny
13	Mycyny
14	Mycyny
15	Mycyny
16	Mycyny
17	Samogowo
18	Tomaszyn
19	Tomaszyn
20	Elgnówko
21	Elgnówko
22	Elgnówko
23	Wilkowo
24	Wilkowo
25	Łęciny
26	Łęciny
27	Łęciny
28	Łęciny
29	Łęciny
30	Tolejny
31	Tolejny
32	Tolejny
33	Tolejny
34	Tolejny
35	Elgnówko
36	Elgnówko
37	Elgnówko

38	Tolejny
39	Elgnówko
40	Elgnówko
41	Elgnówko
42	Elgnówko
43	Elgnówko
44	Elgnówko
45	Elgnówko
46	Elgnówko
47	Elgnówko
48	Elgnówko
49	Elgnówko
50	Elgnówko
51	Elgnówko
52	Elgnówko
53	Tolejny
54	Wilkowo
55	Wilkowo
56	Wilkowo
57	Mycyny
58	Mycyny
59	Mycyny
60	Mycyny
61	Wituły
62	Wituły
AZP 28-61	
Nr na obszarze	Miejscowość
1	Ząbie
2	Ząbie
3	Ząbie
4	Ząbie
5	Ząbie
6	Ząbie
22	Ząbie
21	Ząbie
20	Orzechowo
AZP 28-60	
Nr na obszarze	Miejscowość

	1	Świerkocin
	2	Świerkocin
	3	Świerkocin
	4	Świerkocin
	5	Świerkocin
	6	Świerkocin
AZP 28-59		
Nr na obszarze		Miejscowość
	1	Wilkowo
	2	Wilkowo
	3	Wilkowo
	4	Świątajny
	5	Tolejny
	6	Tolejny
	7	Królikowo
	8	Olsztynek
	9	Olsztynek
	10	Olsztynek
	11	Olsztynek
	12	Olsztynek
	13	Olsztynek
	14	Olsztynek
	15	Królikowo
	16	Królikowo
	17	Lichtajny
	18	Lichtajny
	19	Królikowo
	20	Królikowo
	21	Królikowo
	22	Królikowo
	23	Jemiółowo
	24	Jemiółowo
	25	Jemiółowo
AZP 28-58		
Nr na obszarze		Miejscowość
	1	Platyny
	2	Platyny
	3	Platyny

4	Warlity Małe
5	Warlity Małe
18	Lichtajny
19	Drwęck
20	Drwęck
21	Drwęck
22	Drwęck
23	Drwęck
33	Drwęck
34	Drwęck
36	Platyny
37	Warlity Małe
38	Warlity Małe
51	Drwęck
52	Drwęck
53	Drwęck
54	Drwęck
55	Warlity Małe
AZP 29-62	
Nr na obszarze	Miejscowość
10	Dąb
11	Dąb
12	Dąb
AZP 29-60	
Nr na obszarze	Miejscowość
1	Nadrowo
2	Kunki
3	Kunki
4	Kunki
5	Nadrowo
6	Nadrowo
7	Łutynowo
8	Łutynowo
9	Łutynowo
10	Łutynowo
AZP 29-58	

Nr na obszarze	Miejscowość
4	Drwęck
5	Drwęck
6	Drwęck
7	Drwęck
8	Drwęck
AZP 29-59	
Nr na obszarze	Miejscowość
1	Kunki
2	Kunki
3	Kunki
4	Kunki
5	Kunki
6	Pawłowo
7	Pawłowo
8	Pawłowo
9	Pawłowo
10	Pawłowo
11	Pawłowo
12	Pawłowo
13	Gąsiorowo
14	Gąsiorowo
15	Gąsiorowo
16	Drwęck
19	Kunki
20	Kunki
AZP 29-61	
Nr na obszarze	Miejscowość
1	Kurki
2	Ząbie
3	Ząbie
4	Ząbie
5	Ząbie
6	Ząbie
7	Ząbie
8	Ząbie
9	Kurki
10	Kurki

	11	Kurki
	12	Kurki
	13	Swaderki
AZP 30-60		
Nr na obszarze		Miejscowość
	1	Witramowo
	2	Witramowo
	3	Witramowo
	4	Witramowo
	5	Witramowo
	6	Witramowo
	9	Waplewo
AZP 30-61		
	Nr na obszarze	Miejscowość
	6	Lipowo Kurkowskie
	5	Lipowo Kurkowskie
	4	Lipowo Kurkowskie
AZP 30-59		
Nr na obszarze		Miejscowość
	5	Sitno
	6	Sitno
	7	Nowa Wieś Ostródzka
	8	Waplewo

6.7 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawnie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem, lokalną kuchnią itp., obecne zwłaszcza w miejscowościach wiejskich Gminy. Tradycje te często nadal kultywowane są podczas licznych uroczystości, dużą rolę odgrywa też działalność Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku, na terenie którego odbywa się szereg imprez związanych z kulturą regionalną.

Znaczenie historyczne ma również herb Olsztynka, używany od założenia miasta w XIV wieku. Przedstawia postać św. Piotra odzianego w błękitną szatę, dzierżącego w prawej dłoni złoty klucz, a w lewej - łaskę

pątniczą. Postać, umieszczona w polu białym, stoi na zielonej murawie. Herb pochodzi od patrona olsztyneckiego kościoła - p.w. św. Piotra.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron Gminy Olsztyn, a także szans i zagrożeń.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki</p> <p>Bliskość miasta wojewódzkiego i powiatowego - Olsztyna</p> <p>Dogodne połączenia drogowe i kolejowe z całym krajem</p> <p>Bogata historia Gminy</p> <p>Częściowo zabytkowe centrum Olsztynka, z zachowanymi elementami historycznego układu urbanistycznego</p> <p>Interesujące obiekty zabytkowe -kościóły, dwory, parki</p> <p>Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej</p> <p>Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej</p> <p>Dobre pokrycie Gminy siecią szlaków turystycznych</p> <p>Korzystna lokalizacja miasta Olsztyn w centrum obszaru Gminy, co wiąże się z jego dobrą dostępnością</p> <p>Czystość środowiska</p> <p>Duża ilość obszarów prawnie chronionych</p> <p>Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy</p> <p>Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy</p> <p>Działalność Muzeum Budownictwa Ludowego w Olsztynku</p> <p>Odbywające się regularnie imprezy kulturalne</p> <p>Lokalne tradycje i zwyczaje, kultywowane wśród mieszkańców gminy</p> <p>Rozwinięta baza noclegowa (w tym agroturystyczna)</p> <p>Aktywna działalność organizacji pozarządowych</p> <p>Często aktualizowana strona internetowa Gminy, zawierająca bogate informacje dotyczące historii i zabytków regionu</p>	<p>Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków</p> <p>Niemal całkowicie zdewastowana duża część zabytkowych cmentarzy ewangelickich</p> <p>Fatalny stan zachowania części założeń dworsko-parkowych</p> <p>Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego</p> <p>Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego</p> <p>Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego</p> <p>Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych</p> <p>Zbyt duża sezonowość turystyki</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków</p> <p>Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków</p> <p>Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów</p> <p>Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości</p> <p>Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory</p>	<p>Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu</p> <p>Zmiany w układach ruralistycznych związane z nową zabudową</p> <p>Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych</p> <p>Zła sytuacja finansowa wielu użytkowników</p>

<p>historyczne</p> <p>Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby</p> <p>Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki, które przyczynią się do poprawy warunków życia ludności i stanu dziedzictwa kulturowego</p> <p>Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk)</p> <p>Korzystanie ze wsparcia struktur takich jak np. Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich</p> <p>Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd.</p> <p>Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych</p> <p>Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych</p> <p>Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego</p>	<p>obiektów zabytkowych</p> <p>Brak komunikacji na linii właściciele - władze samorządowe</p> <p>Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych</p> <p>Niezbędna skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska</p> <p>Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację środowiska naturalnego</p> <p>Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów</p> <p>Zanik tradycji i tożsamości regionalnych</p> <p>Migracje ludności</p> <p>Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego</p> <p>Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych</p> <p>Kłęski żywiołowe (zwłaszcza powodzie) i inne zdarzenia losowe</p> <p>Akty wandalizmu</p>
---	---

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY OLSZTYNEK

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olsztynek formułuje szereg długofalowych celów działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania powstały w oparciu o konsultacje z władzami Gminy i uwzględniają specyfikę dziejów Gminy, charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W związku z dużą atrakcyjnością turystyczną terenów Miasta i Gminy Olsztynek, w celu jak największej przydatności niniejszego dokumentu dla potrzeb rozwoju turystyki w wymienionych tu założeniach postawiono przede wszystkim na realność poszczególnych działań i uwzględniono wyznaczone wcześniej kierunki rozwoju Gminy. Dzięki temu istnieją możliwości realizacji poniższych priorytetów w najbliższym horyzoncie czasowym.

PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ GMINY

CEL 1: Ochrona i opieka nad zabytkami oraz ochrona krajobrazu kulturowego priorytetowe traktowanie obszarów wartościowych kulturowo w kształtowaniu polityki przestrzennej gminy	
Priorytet:	Działania:
Ścisłe powiązanie zadań służących opiece nad zabytkami ze Strategią Rozwoju Gminy i innymi dokumentami planistycznymi oraz polityką przestrzenną gminy.	Dbłość o włączenie ochrony dziedzictwa kulturowego do treści nowych dokumentów planistycznych gminy. Odpowiednia realizacja zapisów zawartych w dokumentach planistycznych gminy.
Integrowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz walorów przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania	Uwzględnianie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego w przypadku uchwalania nowych i zmianie

przestrzennego.	istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
Wprowadzenie zasad ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego.	Uwzględnianie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego: w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w lokalnym programie rewitalizacji

Należy zwrócić też uwagę na wartość historyczną obiektów, znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków. Celem podstawowym Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami jest zachowanie substancji zabytkowej, jednak nie wyklucza to całkowicie zastosowania nowocześniejszych technologii lub materiałów budowlanych. Jednakże wszelkie niekontrolowane przebudowy mogą skutkować nieodwracalną utratą walorów zabytkowych poszczególnych budynków, stąd dla obiektów znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Olsztynek przyjęto następujące ustalenia odnośnie:

1. Wymiany stolarki otworowej,

tylko materiał historyczny tj. okna drewniane w budynkach z odtworzeniem podziałów i dekoracji. Dopuszczalna zmiana konstrukcji okien skrzynkowych na jednoramową, w uzasadnionych przypadkach dekapitalizacji okien;

w przypadku wymiany stolarki drzwiowej stosować zasadę odtworzenia materiału, konstrukcji, podziałów, artykulacji (dekoracji);

2. Wymiany pokrycia dachowego

tylko dachówka ceramiczna (holenderka, zakładkowa, karpiówka etc.) w układzie i na wzór istniejącej w obiekcie. W przypadku katastrofy budowlanej, konieczności doraźnego zabezpieczenia przed pogarszaniem się stanu zachowania i stanu technicznego więźby i pokrycia, dopuszczenie na czas określony tymczasowego zabezpieczenia (nie dłużej niż do 10 lat) pokrycia np. gontem bitumicznym, blachą, blachodachówką (kolor ceglasty, matowy). Wymagana uprzednio dokumentująca ten fakt opinia techniczna (np. wskazująca konieczność remontu więźby - określająca jak i czym, zawierająca adnotację o konieczności tymczasowego położenia innego pokrycia dachu.

docelowo należy stosować dachówkę i remontować więźby dachowe.

3. Ocieplenia budynków

ze względu na wysoki walor krajobrazowy obiektów i zespołów, dokumentujących wartości historyczne i kulturowe regionu, jednostkowo posiadających skromny walor artystyczny i naukowy, nie dopuszcza się stosowania dociepleń lekkich, zewnętrznych ścian, elewacji wykonanych z cegły licowej (ceramicznej, silikatowej), kamienia, drewna oraz wątków mieszanych tj. kamienno-ceglanych, muru pruskiego, etc.,

dopuszcza się stosowanie dociepleń lekkich, na zewnętrznych elewacjach tynkowanych, pozbawionych detalu architektonicznego (gzymśów, opasek, dekoracji sztukatorskich, elementów drewnianych etc.), pod warunkiem odtworzenia struktury, faktury i kolorystyki oryginalnego, historycznego tynku.

Ewentualnie w przypadku gdy występuje tylko prosty gzymś podokapowy - odtworzyć gzymś podokapowy, z jego profilowaniem, odsadzeniem od lica ściany etc.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Olsztynek powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Olsztynek zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, gminne placówki kultury - np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

□ prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),

□ finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),

□ społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),

□ kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego - gminnej ewidencji zabytków),

□ koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art.87 ust.1 i ust.5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo- konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.
- liczba osób zatrudnionych w agroturystyce i dziedzinach związanych z ochroną zabytków,
- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczenie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7

w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- dotacje Województwa
- dotacje Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji - Fundusz Kościelny

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY

Zgodnie z artykułem 73 ustawy o ochronie zabytków jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Artykuł 74 mówi, iż dotacji udziela minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W wyjątkowych sytuacjach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Także w sytuacji, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zgodnie z ustawą (art. 76) dotacja może być udzielona przed i po podjęciu prac z zakresu ochrony zabytków, a szczegółowe rozwiązania przewidują zwrot:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Art.77. Art. 77 precyzuje zakres prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych na jakie może być przyznana dotacja i jednocześnie stanowi syntetyczną listę działań podejmowanych w ramach ochrony zabytków i opieki nad nim. Nakładami, o których mowa w ustawie są:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań archeologicznych, konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytkach wpisanych do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15,
- zakup i montaż instalacji przeciw włamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku określa w drodze rozporządzenia właściwy minister.

PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Względnie najłatwiej dostępnym, ogólnopolskim źródłem finansowania zabytków, jest Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”, Priorytet 1 „Ochrona zabytków”, którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewitalizacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych). O dofinansowanie mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły lub związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe, itp.) Wnioskodawcami nie mogą być państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu

terytorialnego i Ministra, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Skupia się on następujących celach:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Wnioskodawcy mogą otrzymać dotację na:

prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Można jeszcze wspomnieć o priorytecie 3 „Kultura ludowa”, którego celem jest wzmacnianie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie i przekaz wartościowych elementów kultury ludowej oraz promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnianiem elementów sztuki regionalnej.

Dotacje przeznaczone są np. na działania o charakterze edukacyjnym służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie tzw. „warsztatów tradycyjnych rzemiosł”, „szkół tradycji” i „szkół ginących zawodów” a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej oraz dziedzictwa niematerialnego. O dotacje mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe i prowadzący działalność gospodarczą w sferze kultury.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w ramach: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2007-2013, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2007-2013, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Programu Kultura 2007-2013. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

„Infrastruktura kultury” - Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury; przedmiotem dofinansowania mogą być remonty, roboty budowlane, przebudowa (modernizacja) nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury, również przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji.

Program Wieloletni KULTURA+ - Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

Dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych udzielane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
 - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
 - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust.. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art.82. 1. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy (Miasta).

DOTACJE MINISTERSTWA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI - FUNDUSZ KOŚCIELNY

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Dotowane będzie tylko wykonanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt - w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WARMIA I MAZURY NA LATA 2007 - 2013

Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013 jest podstawowym dokumentem operacyjnym służącym realizacji polityki rozwoju regionu. Dla ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma Oś Priorytetowa II „Turystyka”, a w szczególności Działanie 2.1 Wzrost potencjału turystycznego. W jego ramach znajduje się poddziałanie 2.1.5. Dziedzictwo kulturowe oraz poddziałanie 2.1.6. Infrastruktura kultury.

W ramach poddziałania 2.1.5 Dziedzictwo kulturowe można uzyskać dofinansowanie w trzech działach:

renowacja (wg definicji konserwatorskiej: rewitalizacja, rewaloryzacja, restauracja, konserwacja, zachowanie), odbudowa obiektów dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym wraz z zagospodarowaniem terenów je otaczających oraz zakupem wyposażenia wpływającego na unowocześnienie obiektów (wyłącznie jako element projektu inwestycyjnego);

adaptacja obiektów dziedzictwa kulturowego o potencjale turystycznym polegająca na unowocześnianiu form ich wykorzystania wraz z zagospodarowaniem terenów je otaczających oraz zakupem wyposażenia wpływającego na unowocześnienie obiektów (wyłącznie jako element projektu inwestycyjnego);

projekty polegające na zabezpieczeniu przed zagrożeniami obiektów dziedzictwa kulturowego; przedsięwzięcia wchodzące w skład zintegrowanego projektu rozwoju lokalnego p.t. Program Rozwoju Turystyki w obszarze Kanału Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego.

W ramach poddziałania 2.1.6 Infrastruktura kultury można uzyskać dofinansowanie w dwóch działach:

- budowa, rozbudowa, modernizacja (w tym przebudowa) instytucji kultury, których działalność opiera się o wykorzystanie miejsc, wydarzeń i tradycji historycznych regionu lub możliwości kultury współczesnej oraz zakup wyposażenia wpływającego na unowocześnienie obiektów wymienionych powyżej;
- przedsięwzięcie wchodzące w skład zintegrowanego projektu rozwoju lokalnego p.t. Program Rozwoju Turystyki w obszarze Kanału Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego.

W obu poddziałaniach dofinansowanie mogą uzyskać Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia oraz jednostki organizacyjne JST, w poddziałaniu 2.1.5 również administracja rządowa, organizacje pozarządowe oraz kościoły i związki wyznaniowe.

Oś Priorytetowa IV „Rozwój, restrukturyzacja i rewitalizacja miast” w swych ramach zawiera trzy działania:

- Humanizacja blokowisk
- Rewitalizacja miast
- Restrukturyzacja terenów

Dofinansowane mogą zostać inwestycje obejmujące: zagospodarowanie przestrzeni publicznych, renowację budynków o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym, modernizacja obiektów użyteczności publicznych i jednoczesna ich adaptacja na cele turystyczne, rekreacyjne i sportowe, remont obiektów zdegradowanych i ich jednoczesna adaptacja na cele kulturalne i edukacyjne, tworzenie warunków lokalowych i infrastrukturalnych do rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, przygotowanie terenów przemysłowych pod nowe inwestycje oraz modernizacja obiektów powojkowych i zagospodarowanie terenu.

Więcej szczegółów można znaleźć na stronie internetowej:

<http://www.rpo.warmia.mazury.pl>

PROGRAM ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH 2007 - 2013

Program jest realizowany na terenie całego kraju. Jego celem jest realizacja działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich w ramach czterech osi priorytetowych. Wszystkie te działania będą współfinansowane z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

W ramach Osi IV Leader, której celem jest m. in. polepszenie zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacja, lokalna społeczność wiejska opracowuje lokalną strategię rozwoju i realizuje wynikające z niej innowacyjne projekty łączące zasoby ludzkie, naturalne, kulturowe, historyczne, itp., oraz wiedzę i umiejętności przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego. W ramach Osi IV w działaniu „Małe projekty” o dofinansowanie mogły ubiegać się projekty mające na celu zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego, w tym przez:

- odbudowę albo odnowienie lub oznakowanie budowli lub obiektów małej architektury wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków,
- odnowienie dachów lub elewacji zewnętrznych budynków wpisanych do rejestru zabytków lub objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

Wysokość uzyskanej pomocy nie może być jednorazowo wyższa niż 25 000 zł, ale łącznie wysokość dofinansowania przypadająca na jednego beneficjenta w całym okresie realizacji programu może wynieść maksymalnie 100 000 zł. Refundacji podlegają koszty kwalifikowalne poniesione przez Beneficjenta w wysokości nie przekraczającej 70% tych kosztów.

Nowością w podejściu Osi 4. Leader jest to, że w ramach małych projektów, wnioskodawcą - beneficjentem może być osoba fizyczna. Oprócz tego wnioski mogą składać także osoby prawne albo jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej, ale którym ustawy przyznają zdolność prawną (Kościół Katolicki i związki wyznaniowe, stowarzyszenia i fundacje).

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.